

ANTIKVÁR-TÁR

Gulyás Pál

Az Elzevirek Reszpublikái
és rokonkiadványok
a Magyar Nemzeti Múzeumban

AZ ELZEVIEREK
RESZPUBLIKÁI
ÉS
ROKONKIADVÁNYOK
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMBAN

EGY MELLÉKLETTEL ÉS HARMINCKÉT SZÖVEGKÉPPEL

KÖZLI

Dr. GULYÁS PÁL

BUDAPEST
A SZERZŐ KIADÁSA

1912.

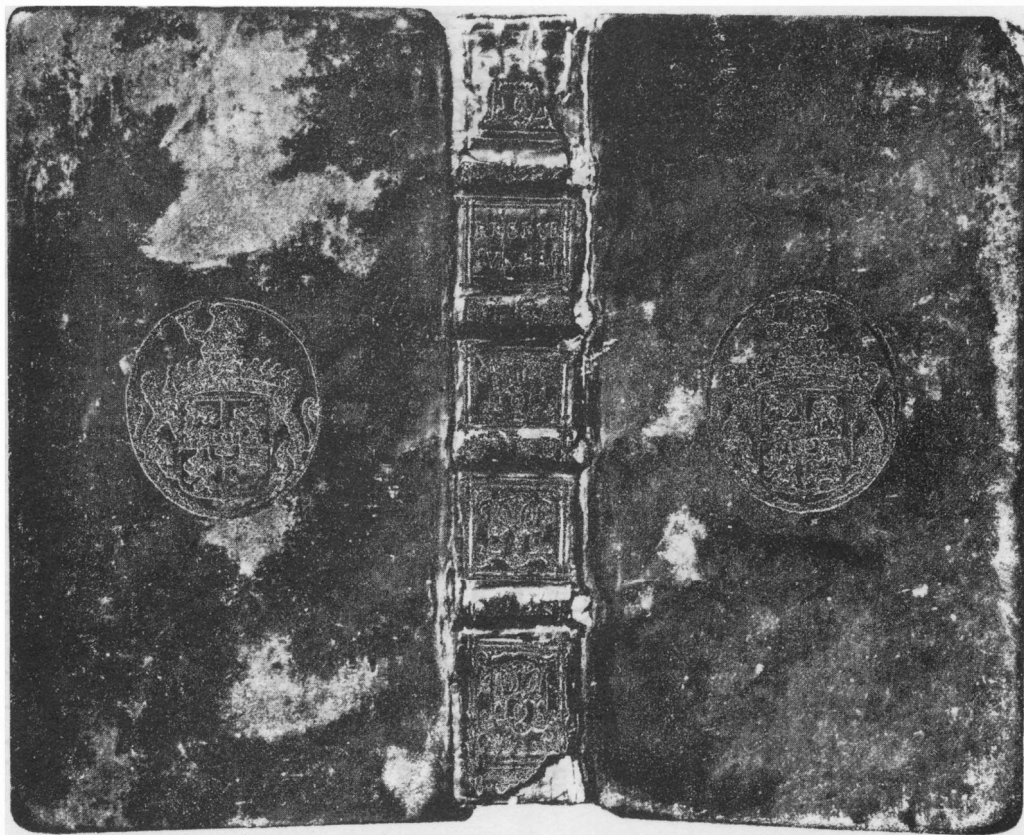
Kiadványunk a Magyar Könyv Alapítvány támogatásával jelent meg

© Gulyás Pál jogutóda

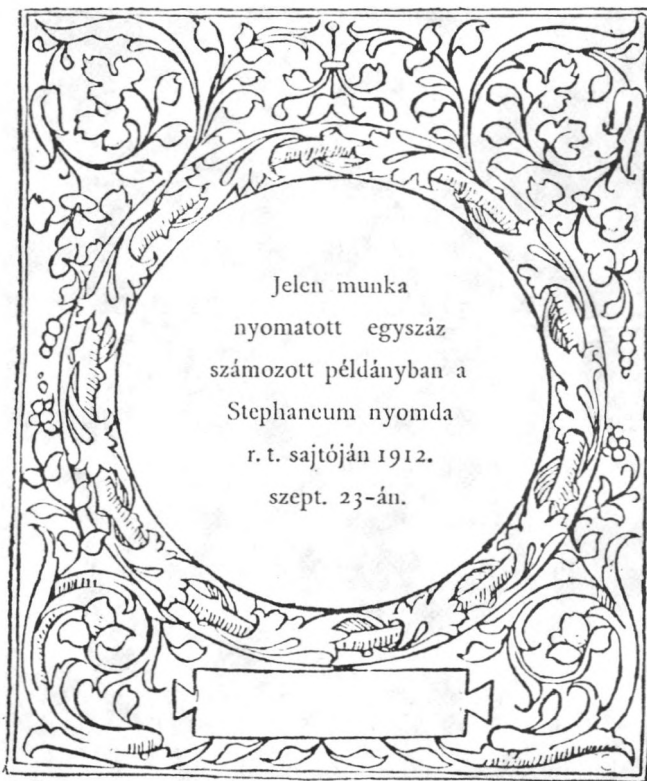
Reprint kiadás
a szerző 1912-es kiadása alapján

A kiadásért felel
a Hatágú Síp Alapítvány kiadója
1133 Budapest, Váci út 100. fsz. 12.
Telefon: 140-3728

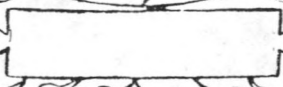
ISBN 963 7615 28 8
ISSN 1217-7784

A *Respublica regni Hungariae* LOMÉNIE-BRIENNE-féle példánya a M. N. Múzeumban.

Jelen munka
nyomatott egyszáz
számozott példányban a
Stephaneum nyomda
r. t. sajtóján 1912.
szept. 23-án.

MULT SZÁZADOK klasszikus nyomdász-dinasztiái közt kevés van, mely olyan hosszú ideig s olyan általánosan uralkodott volna a közizlésen, mint az ELZEVIER-család. Nemcsak a szenvedélyes könyvbarát, hanem a laikus is megbecsülte azokat a könyveket, melyek e cég jelzésével ellátva kerültek kezei közé s habár a XVI. és XVII. század tipográfiai mestereinek kereslete ma már korántsem akkora, aminő volt teszem azt a mult század második felében, az Elzevieriek izléses kiállításukkal, kellemes nyomásukkal ma is lebilincselik azok érdeklődését, akik a divat változó szeszelyeivel nem törődve, a szépet pusztán a szépért kedvelik.

Az ELZEVIEREK világhírű leydeni műhelyét ELZEVIER Lajos, flamand származású könyvkötő alapította meg, aki 1580-ban telepedett meg ebben a virágzó egyetemi városban. Könyvkereskedését az egyetem kuratóriumától nyert és 1587 április havában kelt kiváltságlevél alapján nyitotta meg az akadémia területén. ELZEVIER Lajos 1617 elején halt meg, virágzó, de a korabeli könyvkereskedők és kiadók tevékenységétől semmiben sem különböző üzletet hagyva örökösire. A leydeni üzletet legidősebb és legfiatalabb fia vette át: Máté és Bonaventura; Máté 1622-ben a saját fia, Ábrahám javára lemondott az üzletrészeről. A két új társ 1625-ben magához váltotta ELZEVIER Izsáknak 1617-ben berendezett nyomdáját s ezzel meg volt adva a cég tipográfiai világhírének lehetősége. Tényleg a cég virágzásának legfényesebb korszaka 1626-ban indult meg s a vállalkozó szellemű társak a nagyszabású kiadványok egész sorát indítják meg. Ekkortól datálódik az ELZEVIEREK-

nek mint egyetemi könyvnyomatóknak a szereplése is. Az üzletársak egy és ugyanazon évben, 1652-ben, haltak meg; helyüket elfoglalták fiaik: János és Dániel. A békés együttműködés azonban nem tartott sokáig. Dániel 1655-ben kilépett az üzletből s ELZEVIER Lajossal szövetkezett, akinek 1638 óta volt Amsterdamban virágzó könyvkiadó és könyvnyomató üzlete, János pedig egyedül vezette tovább a törzsüzletet 1661-ben bekövetkezett haláláig. Özvegye alatt a vállalat lassankint hanyatlásnak indult. Az amsterdami ház is egyre vesztett jelentőségéből s Dániel 1680-ban bekövetkezett halálakor végleg feloszlott.

A nyomdászcsalád Utrechtben és Hágában működő tagjai jelentőség dolgában messze mögötte maradtak a leydeni és amsterdami cégnek.

A hatalmas nyomdászdynasztia sajtótermékeiről és kiadványairól, több eredeti katalogus mellett, számos újabb tudományos összeállítás is van, a legteljesebb Alphonse WILLEMSÉ, melyre alábbi leírásainkban mi is folyton hivatkozunk.¹

Az ELZEVIEREK kiadványait a betűk szépsége, a papír jósága s a szedés művészi elrendezése jellemzik. Számuk WILLEMS szerint 1608-ra tehető, melyek egy része — sajtórendészeti okokból — költött nevek alatt jelent meg, míg vannak olyan az ELZEVIEREK mesterjegyével ellátott nyomtatványok is, melyek más műhelyek termékei.

Kiadványaik közül ma is becsben állanak, habár általában a bibliofilek ELZEVIER-kultusza erősen hanyatlott, a huszonnegyedrétű ú. n. reszpublikák, melyek az egyes európai s Európán kívüli államok rövid történeti, földrajzi leírását és statisztikai adatait artalmazzák s eredetileg egy hollandi forintba kerültek kötetenkint. Nevüket e kezes kötetkéek címfelírásukról nyerték, mely rendszerint így kezdődik: «Respublica sive status» stb. Maga a kiadó cég is e gyűjtőcím (Reipublicae) alá foglalta 1638-ban kiadott hivatalos jegyzékében az addig megjelent harminc kötetet. Georg FRICK, aki a reszpublikákkal különösen behatóan foglalkozott, ide számítja még az 1638 utáni három kötetet, ú. m.

¹ Les Elzevier, Histoire et annales typographiques. 1880.

Chinát (1639.), *Portugáliát* (1640.) és *Japánt* (1649.), az 1638-iki jegyzékben föl nem sorolt 1626-iki *Galliát*, mellyel az 1629-iki *Gallia* nem azonos s esetleg még az 1637-ben megjelent *Status particularis regiminis S. C. Maiestatis Ferdinandi* c. kiadványt. Ekként FRICK szerint a reszpublikák teljes sorozata 35 darabból áll. Mi ehhez hozzászámítjuk még az alakra s kiállításra, sőt tartalomra a tulajdonképeni reszpublikákkal szorosan rokon *Sleidani de quatuor summis imperiis libri tres* (1631.) *Cluverii Introductionis in univēsam geographiam libri VI.* (1627.) és *Campanellae de monarcha Hispanica* (1641.) c. kiadványokat is, melyek közül legalább az elsőt BRUNET is a reszpublikák közé sorolja jeles *Manuel*-ében.¹ Ilykép tehát összesen 38-féle kiadványból áll az ELZEVIÉREK *Reipublicae* sorozata, melynek minden egyes tagja meg van esetleg több kiadásban, vagy lenyomatban a M. N. Múzeum könyvtárában.

WILLEMS alapján e harmincnyolc kiadvány zsebalakú kiadásait és változatait a következőkben csoportosítjuk:

I. SMITHUS I. De republica Anglorum. Első kiadás 1625. Két változat. Második kiadás 1630. Harmadik kiadás 1641. Két változat.

II. CONTARENUS C. De republica Venetorum. Első kiadás 1626. Második kiadás 1628. Két változat.

III. Respublica Galliae. Egyetlen kiadás 1626.

IV. SCRIVERIUS P. Respublica Romana. Első kiadás 1626. Második kiadás 1629. Két változat.

V. CLUVERIUS P. Introductio in univēsam geographium. Első (zseb) kiadás 1627. Második kiadás 1629. Harmadik kiadás 1641. Két változat, melyek egyike hamisítvány. Negyedik kiadás 1651. Ötödik kiadás 1659. Hatodik kiadás 1670. Hetedik kiadás 1672. Nyolcadik kiadás 1677.

VI. Helvetiorum respublica. Egyetlen kiadás 1627. Három változat.

VII. Respublica Poloniae, Litvaniae, Prussiae, Livoniae etc. Első és második kiadás 1627. Harmadik kiadás 1642.

¹ Manuel du libraire. 5. kiadás. Paris 1860—65.

VIII. *Respublica Scotiae et Hiberniae*. Első kiadás 1627. Második kiadás 1630 (1627-iki évszámmal a címlapon).

IX. *De principatibus Italiae*. Első kiadás 1628. Második kiadás 1631. Két változat.

X. *Gallia*. Első és második kiadás 1629.

XI. *Hispania*. Első és második kiadás 1629.

XII. *De regno Daniae et Norvegiae*. Első és második kiadás 1630.

XIII. *Belgii confoederati respublica*. Első, második és harmadik kiadás 1630.

XIV. *Russia itemque Tartaria*. Első és második kiadás 1630.

XV. *Turcici imperii status*. Első kiadás 1630. Második kiadás 1634.

XVI. *JANNOTIUS D. Dialogi de republica venetorum*. Első és második kiadás 1631.

XVII. *De imperio magni Mogolis*. Első és második kiadás 1631.

XVIII. *SLEIDANUS J. De quatuor summis imperiis libri III*. Első és második (zseb) kiadás 1631. Harmadik kiadás 1654. Negyedik kiadás 1655. Ötödik kiadás 1667. Hatodik kiadás 1678.

XIX. *Svecia*. Első kiadás 1631. Második kiadás 1633.

XX. *CUNEUS P. De republica Hebraeorum*. Első (zseb) kiadás 1632. Két változat.

XXI. *ENNIUS U. Graccorum respublicae*. Egyetlen kiadás 1632.

XXII. *GYLIUS P. De Bosporo Thracio libri III*. Első és második kiadás 1632.

XXIII. *GYLIUS P. De Constantinopoleos Topographia libri IV*. Első és második kiadás 1632.

XXIV. *LEONIS J. Africa*. Egyetlen kiadás 1632.

XXV. *BUSBEQUIUS A. G. Omnia*. Első kiadás 1633. Három változat. Második kiadás 1660.

XXVI. *GROTIVS H. De Mare libero*. Első és második (zseb) kiadás 1633.

XXVII. *Persia*. Első és második kiadás 1633. Harmadik kiadás 1647.

XXVIII. SIMLERUS J. Vallesiae et Alpium descriptio. Egyetlen kiadás 1633.

XXIX. SPRECHERUS F. Rhetia. Egyetlen kiadás 1633.

XXX. Respublica imperii romano-germanici. Első kiadás 1634. Második kiadás 1640. (A rézmetszetű címlapon az 1634., a II. kötet szedett címlapján pedig a helyes évszámmal.)

XXXI. Respublic Hungariae. Egyetlen kiadás 1634.

XXXII. Sabaudiae respublica. Egyetlen kiadás 1634.

XXXIII. SZTRANSKY P. Respublica Bohemiae. Első kiadás 1634. Második kiadás 1643.

XXXIV. Status particularis regiminis Ferdinandi II. Egyetlen kiadás 1637.

XXXV. Regni Chinensis descriptio. Egyetlen kiadás 1639.

XXXVI. Portugallia. Egyetlen kiadás 1641.

XXXVII. CAMPANELLA Th. De monarchia hispanica. Első (zseb) kiadás 1641. Második kiadás 1653.

XXXVIII. VARENIUS B. Descriptio Japoniae. Egyetlen kiadás 1649.

Mind e kiadványok huszonnegyedréti formátumban láttak napvilágot; apró voltak dacára is rendkívül világos és könnyen olvasható betűtípusaikat alighanem VAN DYCK Kristóf metszette.¹ Szedett s az ELZEVIEREK szokásos mesterjegyeinek valamelyikét föltüntető címlapokkal csakis a több *tomus*ból vagy *pars*ból álló kiadványok második kötetétől kezdve találkozunk, míg az egy-kötetes művek (s a több kötetesek elsejének) címlapját többkevesebb művészettel és izléssel metszett címképek helyettesítik, melyek nagyrészt C. C. DUYSEND műhelyéből kerültek ki. E rézmetszetű címlapok, miként azt a közleményünk folyamán kiadott számos reprodukció is mutatja, a tetszetős s leginkább könnyen áttekinthető címflírásokon kívül más-más ábrázolásokat mutatnak, melyek az illető állammal valamely vonatkozásban állanak. Így pl. vagy az uralkodó arcképét hozzák allegorikus alakok kíséretében, vagy az államok, esetleg városok gondosan metszett

¹ V. ö. WILLEMS i. m. LXXXII. l.

cimerét néha egy-egy látképpel vagy allegorikai alakkal kombinálva, míg ismét máskor az illető nemzet valamely fiát többkevesebb hűséggel ábrázolt jellegzetes nemzeti ruhájukban. A metszett címlap közepét nem ritkán égő faágak foglalják el, amit az ELZEVIEREK nevével hoznak kapcsolatba s a beszélő cimere egy fájának tartanak.¹

A reszpublikák nagyrésze régebben megjelent művek újra való, néha változatlan, de igen gyakran módosított (rövidített, új adatokkal, sőt egész fejezetekkel bővített) lenyomata; egy másrésztük ellenben különböző munkák kivonataiból összeállított kompiláció. A kompilátor nincs mindig megnevezve; a legtevékenyebb de LAET János, a hollandiai Keletindiai Társaság igazgatója volt, aki egymaga nyolc reszpublikát állított össze és kettőt átdolgozott.² Figyelemreméltó a kiadóknak az a törekvése is, hogy egyik-másik kötetet az illető nemzetbeli tudóssal, pl. Svédországot SOTERUSSZAL, Csehországot STRANSKYVAL írátták meg, amiből világosan kitetszik, hogy a kiadók mindenképen azon voltak, hogy megbizhatót nyújtsanak nagyszámú olvasóiknak.

«A szerzők rendkívüli sokfélesége — írja FRICK³ — természetesen arra vezetett, hogy a kivitelnél a legkülönbözőbb utakat és módokat követték. Legnehezebb azokról a művekről alkotni biztos ítéletet, melyek puszta lenyomatok már megjelent munkákból. Itt minden egységes szempont nélkül kerülnek egymás mellé a legkülönbözőbb értekezések; közvetlen egymásutánban következnek az ellentmondások és ismétlések, úgy hogy az egész munka inkább a nyersanyag felhalmozásának, mintsem a szigorúan határozott tárgy valódi átgondolásának és tervszerű alakításának benyomását teszi. Gyakran korántsincs kimerítve a tárgy s számos új fejezetet lehetne hozzátenni, anélkül, hogy ez által az összbenyomás lényegesen módosulna. Vannak azonban — persze csak kevesen — olyan művek is, melyeknek terve világos és kivitele lekerekített, magabazárt egész. Úgy látszik, hogy az

¹ Holland *els* annyit mint égerfa, *vuur* pedig tüzet jelent.

² V. Ö. FRICK, Zeitschrift für Bücherfreunde. 1897/98: 614.

³ I. h. 615. l.

egyes írók egymástól függetlenül jártak el. Gyakori a gyűjtemény egyes darabjai közt az ellentmondás, ami megadatlan marad, épen mivel az egyesek a többi munkatársaktól függetlenül jártak el».

Mindazonáltal a vállalat egyes kötetének beosztása nagyjában azonos. «A reszpublikák többsége topográfiai alapvetéssel kezdődik; ehhez járulnak az éghajlatra, talajművelésre s egyéb földrajzilag jelentős jelenségekre vonatkozó h iradások. A földrajzi rész annál behatóbb, minél kevésbé tétélezhető föl ismerete; távoli államok leírásánál mindig neki jut a nagyobb tér, minthogy ez esetben a lakosság erkölcséinek és szokásainak érdekességével szemben a tisztán politikai fejtegetések háttérbe szorulnak. Ezután jönnek a történeti fejtegetések, nem mindig időrendi egymásutánban, hanem gyakran a földrajzi részbe belefonna, olykép, hogy egy-egy ország-rész vagy helység megbeszélésénél történetére is kiterjeszkednek; másutt ismét az uralkodók nevéhez kapcsolják ez adatokat. A kötetek fő tartalmát az illető állam alkotmányának, udvari és kormányzati tisztikarának leírása teszi. Itt nyílik legtágabb tér egyesek felfogásának: a legfontosabb adatok rövid, száraz összefoglalása mellett egészen részletes értekezések is akadnak telve az uralkodóházra, legfontosabb nemesi családokra vonatkozó adatokkal, beható, részben statisztikai kimutatásokkal az állam bevételeiről és kiadásairól, a hadsereg erejéről, az egyházi viszonyokról stb.»¹

Az ELZEVIEREK reszpublikáinak nagy könyvtárusi sikere természetesen maga után vonta más kiadók törekvését, hogy hasonló alakú s felosztású munkákban dolgozzák föl azokat az államokat, amelyek az ELZEVIER-cég figyelmét elkerülték, sőt versengésükben annyira is mentek, hogy megpróbálkoztak a már földolgozott országokról is újabb leírásokat vetni a könyvpiacra. Így tehát e rokonkiadványok sok tekintetben kiegészítik a tulajdonképeni ELZEVIER-sorozatot s mindenkép méltók arra, hogy e sorozattal együttesen katalogizáltassanak.

¹ U. o. 616. l.

Különösen két németalföldi cég vált ki ezen a téren, a leydeni MAIRE János (1617—56) és az utánnyomásokból meggazdagodó amsterdami JANSSONIUS János (1618—64), akiknek sajtójából nyolc-, illetve négyféle ilyen reszpublika-utánzat van a M. N. Múzeumban. ZILIUS Gilbert utrecht-i és STAEDELIUS János strassburgi könyvnyomtatók egy-egy kiadványukkal vannak képviselve gyűjteményünkben. Ez utóbbiak nemcsak a rézmetszetű címlap művészi kvalitásait, hanem a szedés szépségét tekintve is messze mögötte maradnak a valódi Elzeviereknek, MAIRE és JANSSONIUS kiadványai ellenben e tekintetben is kiállják a versenyt nagyszerű előképükkel.

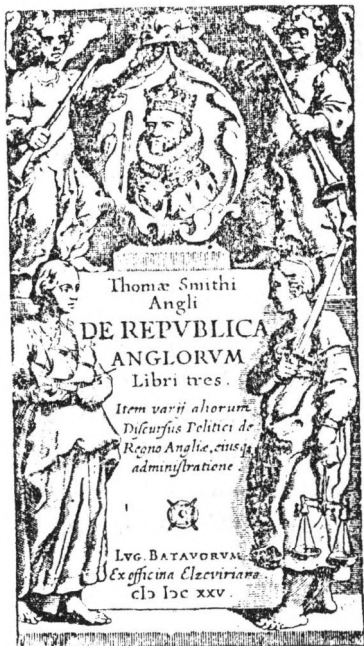
I. ELZEVIER KIADÁSOK.

Leyden.

1625.

I.

Thomæ Smithi | Angli | DE REPUBLICA | ANGLORVM
Libri tres. | *Item varij aliorum* | *Discursus Politici de* | *Regno : Angliæ,*
eiusq̃ | *adminiftratione* | LVG. BATA-
VORVM | *Ex officina Elzeviriana*
c13 13c xxv (Rézmetszetű címlap.
1. kép).

1. kép.

24-r. 106 × 54 mm. 239 l.
Tartalom: T. SMITH de republica et administratione Anglorum. 3—176 l. — JOH. BOTERI Relatio de regno Angliæ. 177—193 l. — PHILIPPI HONORII Relatio de regno Britannico. 193—226 l. — U. a. Portuum et arcium Angliæ accurata descriptio. 226—239 l. A (240) l. üres.

V. ö. WILLEMS 243. sz. a.
Szerinte ez évből két kiadás van;

ez a kevésbé jó kivitelű, melyből a nyomtatási privilégium hiányzik. Sima hárttyakötés. Hozzáköteve: CONTARENI, De republica Venetorum, 1626. Jelzet: Geo. 658.

1626.

2.

Casparis Contareni | patricii Veneti | DE REPUBLICA | VENE-
TORVM | Libri quinque. | *Item*
synopsis reip: Venetae, et alii de
eadem discursus | politici. | LVGD:
BATAVORVM | Ex officina Elzeviriana. |
cło łc xxvi | (Rézmetszetű címlap.
2. kép).

24-r. 104 × 55 mm. 335 l.
Tartalma: Epistola nuncupatoria
(kurziv betűkkel nyomatva). 3—6
l. — CASP. CONTARENI de re-
publica Venetorum libri V. 7—
172 l. — LEANDRI ALBERTI urbis
Venetae descriptio. 173—269 l. —
JOANNIS COTOVICI synopsis rei-
publ. Venetae. 270—317 l. —
PHILIPPI HONORII relatio de republ.
Venetorum. 318—335 l.

V. ö. WILLEMS 250. sz. Két
példány. Egy kötéséből kifejtett,
jelzete: Geo. 795. Címlapja verzójára a brassai MILLER-család ex-
librisze van felragasztva. Egy pergamen kötésű, hozzáköteve az
1. sz. a. ismertetett Respublica Anglorumhoz.

2. kép.

3.

RESPUBLICA, | Sive | STATUS REGNI | Galliae | *diuersorum*
autorum | LVGDVNI BATAVORVM. | Ex officina Elzeviriana | ANNO cło
łc xxvi | CUM PRIVILEGIO | (Rézmetszetű címlap. 3. kép).

24-r. 110 × 53 mm. 613, (10) l. Tartalma: CLAUDII SESELLII

(SAYSEL) de monarchia Franciae. 3—134 l. — JOANNIS TILI (DU TILLET) de rebus gallicis liber. 134—381 l. — VINCENTII LUPANI (DE LA LOUPE) de magistratibus et praefecturis Francorum. 382—504 l. — PHILIPPI HONORII de regno Gallico relatio. 505—565 l. — JOANNIS BOTERI (BOTERO) de regno Gallico relatio. 565—679 l. — Névтелен: Regum et reginarum coronatio. 679—606 l. — Névтелен: Series et chronologia regum Galliae. 606—613 l. — Index in rempublicam Galliae. (1—8) l. — Summa privilegii. Kelt 1626. május 15. (9—10) l. Egy üres l. V. ö. WILLEMS 259 sz. a. Szép példány, sima hárttyakötésben. Jelzete: Geo. 703.

3. kép.

4.

REPUBLICA ROMANA |
HONORI VRBIS AETERNAE | P.
SCRIVERIUS | RESTITUIT | LVGD. BAT. |
Ex officina Elzeviriana | clb lbc
xxvi | (Rézmetsetű címlap, e mot-
tóval: *Montibus his olim totus
promittitur orbis, | Juraque ab hac
terrâ caetera terra petet.*)

24-r. 107 × 52 mm. 480, 95 l.
Tartalma: ANDR. DOMINICI FLOCCI
de potestatibus Romanorum libri

II. 3—116 l. — POMPONI LAETI de magistratibus romanis libri
II. 117—178 l. — RAPHAELIS VOLATERRANI de magistratibus
Romanorum commentarius. 179—214 l. — ANDREAE ALCIATI
de magistratibus Rom. liber. 215—231 l. — PETRI NANNI
de comitiis Romanorum. 231—240 l. — JUSTI LIPSI de magistra-
tibus veteris pop. Rom. 241—306 l. — JANI GULIELMI de magistra-
tibus reipubl. rom. libellus. 307—384 l. — GEORGI VAVCHOPHI
de magistratibus vet. pop. Rom. tractatus. 385—476 l. —
P. SCRIVERII de pseudo-Fenestella admonitio. 477—480 l. —

Appendix ad Romam antiquam, tartalmaz 6 közleményt 1—95 l. Egy üres l.

V. ö. WILLEMS 263. sz. a. Aranyozott hátú borjúbörkötésben, vörös metszéssel. Jelzete: Geo. 772.

1627.

5.

PHILIPPI CLYVERI | INTRODVCTIONIS | IN | *Vniversam* GEOGRAPH-
GRAPH- | AM, *tam Veterem | quàm Novam*, | LIBRI VI. | *Editio ultima*
prioribus Emendatior. | *Ad Illustriff. et Ampliff.* | DOMINICVM MOLINVM,
patri- | *tium et Senatorem Venetum* | LVGD. BAT. | *Ex officina* | *Elze-*
viriana | cDc DC xxvi. | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 108×53 mm. 373, (9) l. 1 üres levél. A 16. és 32. lap mellé helyezett behajtott tábla hiányzik, a 34. l. mellé való még meg van. Első kisalakú kiadás.

V. ö. WILLEMS 274. sz. a. Hártyába kötött, erősen használt példány. Mögéje kötve a *Respublica Scotiae* 1627. kiadása. Bővebb leírását l. itt. Jelzete: Geo. 328.

6.

HELVETIORVM | RESPUBLICA. | *DIVERSORVM* | *Autorum quorum*
nonnulli | nunc primum in lucem | prodeunt. | LVGD. BAT. | *Ex officina*
Elzeviriana. | Anno cDc DC xxvi. | *Cum Privilegio.* | (Rézmetszetű címlap *P. S. f.* jelzéssel. 4. kép.)

24-r. WILLEMS szerint (278. sz. a.) e műből háromféle, a címlapon nem jelzett kiadás van ez évszám alatt. Könyvtárunkban kettő van meg belőle. A jobbik szövegű *a*) kiadásból két példány: 105×57, illetve 168×60 mm. 508, (15) l. A kevésbé értékes *b*) kiadásból egy példány 105×53 mm. 535, (17) l. Tartalmuk: *Contenta.* 3—4 l. — *Brevis Helvetiae descriptio ex FRANCISCO GUILLIMANO, OSVALDO MOLITORE et aliis.* 5—21 l. — *Helvetiae soli natura ex HENRICO GLAREANO, et aliis.* 21—23 [21—24] l.¹ — *De Fluvii aliquot Helvetiae.* 24—25 l. — *JOSIAE SIMLERI de re-*

¹ A [] közt lévő számok a *b* példányra vonatkoznak.

publica Helvetiorum libri II. 25—460 [26—484] l. — DANIELIS EREMITAE BELGAE de Helvetorum... epistola 461—508 [485—535] l.¹ — Index 1—14 [1—16] l. Summa privilegii, kelt 1626. máj. 15. 15 (17) l.

Az *a*₁ példány kitűnő állapotban van sima hártýakötésben, vörös metszéssel. Az első fődél bellapjára H. G. HAUSMANN rézmetszetű exlibrisze van beragasztva. Jelzete: Geo. 718. Az *a*₂ példány szintén sima hártýakötéssel

4. kép.

bir, zöldselemkötők nyomaival. Hozzákötte J. SPRECHER Rhetia. 1653. Jelzete: H. rel. 1067. A szúrágta *b*) példány címlapjának verzoján MILLER könyvtári jegye díszlik. Aranyozott hátú, márványozott hártýakötése megrongálódott az által, hogy kifejtettek belőle egy hozzáköött másik Respublicát. A cimke tanúsága szerint e kifejtett kötet Belgium volt. Jelzete: Geo. 719.

7.

RESPUBLICA, | Siue Status Regni | POLONIAE, LITUANIAE, | PRUSSIAE, LIVONIAE, | etc | *diversorum Aulorum* | LFGDVNI BATAFORUM | Ex Officina Elzeviriana |

ANNO MDCCXXVII. | Cum Privilegio. (Rézmetszetű címkép.)

24-r. WILLEMS 286. sz. a. írja le e kiadványt s megjegyzi, hogy ez évben két különböző kiadása került ki a sajtóból, de felcseréli a két kiadás lapszámait. Az első kiadás, melyet könyvtárunkban egy példány (*a*) képvisel 108×53 mm. 467, (12) l.-ből áll, míg a második, előszóval is ellátott kiadás (8), 450, (13) l-ra

¹ Az *a* kiadás tartalomjegyzékében a cikk kezdő lapszáma tévesen 464.

terjed. E második kiadásból két példányunk van b^1 : 107×55 mm. és b^2 : 109×54 mm.

Az első kiadás tartalma: STANISLAI KRZISTANOWIC status regni Poloniae descriptio. 3—36 l. — MARTINI CROMERI Polonia libri II. 36—227 l. — Ex ALEX. GVAGNINI Sauromatia Europaea. 227—377 l. — Ex HONORIO de interregno Poloniae. 378—443 l. — JOANNIS BOTERI Poloniae descriptio. 444—463 l. — ALSTEDII chronologia de regno Poloniae. 464—467 l. Index. (1—11) l. — Summa privilegii, kelt 1626. máj. 15. (12) l. Egy l. üres.

A II. kiadás tartalma: Admonitio ad lectorem. (3—4) l. — Indiculus capitum. (5—8) l. — KRZISTANOWIC. 1—32 l. — CROMERUS. 32—233 l. — THUANI (DE THOU) Poloniae regni descriptio. 234—254 l.¹ — U. a. de Valachia. 254—256 l.¹ — ALEX. GUAGNINI de Litvaniae gentis origine. 256—264 l.² — MICHALONIS LITVANI quaedam ad Litvaniam pertinentia. 265—274 l.¹ — A. GUAGNINI de ducatu Samogitiae. 274—291 l.³ — JOANNIS LASICII de diis Samogitarum. 291—309 l.¹ — A IX., XII. fejezet ismét GUAGNINUS munkájából való, de némileg más sorrendben, mint az I. kiadásnál. 309—402 l.³ — BOTERUS. 402—423 l. — HONORIUS. 424—436 l. — JOANNIS BARCLAIH iudicium de Polonia. 436—439 l.¹ — ALSTEDIUS. 440—443 l. — SALOMONIS NEUGEBAUERI de re nummaria Polonorum. 443—445 l.¹ — U. a. de vectigalibus regis Poloniae. 445—450 l.¹ — Index. (1—12) l. — Privilegium. (13) l. Egy üres l.

Az *a)* példány eredeti sima hárttyakötésben, zöldeskék metszéssel. Kifogástalan példány, csupán a címlap alsó pereméből hiányzik egy darab. A címlap alján olvashatatlanná kitörült bejegyzés. Jelzete: Geo. 763. A b^1 példány teljesen kifogástalan, ugyancsak sima hárttyakötésben. Jelzete: Geo. 760. A b^2 példány a SZÉCHÉNYI-könyvtárból való, kissé vízfoltos, arany metszésű sávozóval és bélyegzőkkel aranyozott hárttyakötésben. Hozzákötvé STRANSKY Bohemiája. Jelzete: Geo. 764.

¹ Nincs az I. kiadásban.

² Megfelel az I. kiad. 266—273 l.-jének.

³ Megfelel az I. kiad. 273—289 l.-jének.

⁴ Megfelel az I. kiad. 289—314, 337—344, 315—337, 344—377 l.-jének.

Respublica | sive | STATUS REGNI | SCOTIÆ ET HIBER- | NIÆ | Diver-
forum | Autorum. | LUGD. BAT. | Ex officina | Elzeuiriana | A.º clº lºc
xxvii | *Cum priuilegio.* | (Rézmetszetű címlap. 5. kép).

5. kép.

24-r. 104 × 56 mm. (A címlap magassága csupán 89 mm., mivel alul-felül erősen le van vágva belőle.) 280, (1) l. Tartalma: Contenta. 3—4 l. — GEORGH BUCHANANI Scotiae regni topographia. 5—67 l. — Inscriptiones antiquae. 68—69 l. — HECT. BOËTHII de animantibus Scotiae. 70—82 l. — U. a. de Scotorum moribus et institutis. 82—92 l. — De commerciis Scotorum. 93—98 l. — CARUDENI Scotiae regimen. 98—110 l. — Catalogus regum Scotiae. 111—135 l. — De foedere Scotorum cum Franciis. 135—143 l. 144 üres l. — Respublica | sive | Status Hiberniae. 145 l.; — Contenta. 146 l. — CARUDENUS és SPEEDUS: Hiberniae

descriptio. 147—197 l. — CARUDENUS és mások: De Hibernorum moribus. 197—228 l. — U. a. Regni Hiberniae administratio. 229—237 l. — De Hiberniae commerciis. 237—244 l. — CARUDENUS és MORRISENUS Onealii et eorum rebelliones. 244—272 l. — Appendix. 273—280 l. Summa privilegii. Kelt 1626. máj. 15. (1) l.

V. ö. WILLEMS 287. sz.-mal. Szerinte ez évszám alatt két kiadás került ki a sajtóból. A mi példányaink a nyomdailag sikerültebb kiadásból valók. Az egyik jó karban lévő példány, a címlap csonkaságát nem tekintve. Sima hártlyakötés, vörös címkével és zöld selyemkötők nyomaival. A kötetből ki van vágva a De principati-

bus Italiae c. kiadvány. A címlap hátlapján a MILLER-féle exlibrisz látható. Jelzete: **Geo. 776.** A másik, kissé elpiszkolt példány PH. CLUVERUS Introductionis in universam geographiam libri VI. Leyden, 1627. c. műhöz van hozzákötve, kissé megviselt sima hártýakötésben. A kolligátum első darabjának címlapján alul e bejegyzés: *Dnum Andreae (?) Kiszszell de . . . fulva A° 726.* A címlap verzóján pedig: *Ex libris Pauli Poru | c̄ky s* alább: *Est Johannis Lénárt comp. den. 12.* A végül hozzákötött tiszta lapok elsején vörös tintával e bejegyzés olvasható: *Est libris Ladislaus Kecske-méty Cuius symbolum Deus providet.* Jelzete: **Geo. 328.**

1628.

9.

Casparis Contareni | patricii Veneti | DE REPUBLICA | VENE-TORVM | Libri quinque. | *Item fynopsis reip: Ventæ, et | aliü de eadem discursus | politici.* | *Editio fecunda auctior.* | LVGD: BATA-VORVM, | Ex officina Elzeviriana. | c̄D IBC xxviii. | *Cum Privilegio.* | (Rézmetszetü címlap.)

24-r. WILLEMS 293. sz. írja le e kiadást, melyből kétféle azonos tartalmú lenyomat készült. Mindkettőből van példányunk. Az *a*) példány: 108×52 mm., 447 (1) l; a *b*) példány pedig: 108×55 mm. 431 (1) l. Az amatőrök az *a* példányt tartják értékesebbnek. Tartalma az első kiadástól a következőkben tér el: 1. Kimaradt az epistola nuncupatoria és ALBERTUS művéből az I. kiadás 175—198. lapján található rész. 2. Új cikkek: Veneti domini chorographica descriptio. — De potentia et aerarii Venetorum. — Series ducum Venetorum. — Variorum judicia de Republica Venetorum. — Regimen civile Veronae és a végén a privilégium, mely 1626. máj. 15. kelt.

Az *a* példány XVIII. sz.-i, aranyozott hátú borjúbörkötésbe van kötve. Az elülső tábla belsejére C. J. C. M. betűs, ovális cimerkép rézmetszete van ragasztva. Jelzete: **Geo. 796.** A *b* példány kötése sima hártýa. A címlapon a következő bejegyzés *J. G. Sobn.* Jelzete: **Geo. 799.**

10.

DE | PRINCI | PATIBVS | Italiae, | Tractatus | Vary | LUGD. BAT. |
Ex officina | Elzeviriana. | A^o cl^o l^oc xxviii | *Cum privilegio* | (Réz-
metszetű címlap).

24-r. 10,4 × 54 mm. 318, (15) l., egy üres levél. Tartalma :
1. THOMAS SEGETHIUS ajánlása DUDLEIUS CARLETONUS, Imbercourt
bárójához. Kelt 1627. nov. 9. 3—6 l. — 2. De principibus Italiae
commentarius (SEGETHIUS fordítása olaszból). 7—48 l. — 3. THOMAE
SEGETHII notae in commentarium. 49—52 l. — 4. Különböző
szerzőktől: Tractatus de territoriis, potentia, familiis, foederibus
(Italiae). 53—318 l. — 5. Index. (1—14) l. — 6. Errata. (15) l.

Kötésből kifejtett példány, a címlap hátlapján MILLER ex-
libriszével. Eredetileg a 8. sz. a. ismertetett Republica Scotiaevel
volt egybekötve. Jelzete: Geo. 744.

1629.

11.

GALLIA | five | DE FRANCORVM | REGIS DOMINIS | et opibus |
Commentarius. | LVGDVNI BATAVORVM, | Ex officina Elzeviriana. | ANNO
cl^o l^oc xxix | *Cum privilegio*. | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. WILLEMS szerint (311. sz.) ez évben két különböző ki-
adás készült, melyek közül a másodikban ki vannak javítva a sajtó-
hibák. Könyvtárunkban mindkét kiadás megvan. Az *a* példány,
(első kiad.) 106,5 × 56 mm. (16), 461, (1) l. és 2 üres levél; a
b példány, mely körülvágatlan ívekben van meg könyvtárunkban
s így bibliofil szempontból különösen becses 123 × 68 [62] mm.
(12), 443 l. Tartalma nem azonos a 2. sz. a. ismertetett első
Gallia-kötettel; ezt az 1629. júniusában kelt s JACOBUS BALDUNIUS-
hoz intézett ajánlás szerint JOANNES DE LAET állította össze. Az
a példány (462) lapján van az Errata, ami a javított lenyomatú
b példánynál elmaradt.

Az *a* példány sima, pompásan konzervált pergamen kötéssel
van ellátva, első táblájának belésén C. A. RINDER dr. barokk izlésű

kartouche-ba foglalt címeres ex-libriszével. Jelzete: Geo. 697. Az ívekben lévő *b* példány származása ismeretlen. Jelzete: Geo. 700.

12.

HISPANIA | SIVE | DE REGIS HISPA- | NLE REGNIS | et opi-
bus | *Commentarius*. | LVGD: BATAV: | Ex officina | Elzeviriana | A.^o
cD Idc xxix. | *Cum privilegio*. | (Réz-
metszetű címlap. 6. kép).

24-r. WILLEMS (l. 313. sz. a.) szerint ez évben két kiadás készült e műből; mindkettő megvan a Nemzeti Múzeum könyvtárában. Az eredeti kiadást képviselő *a* példány: 109×57 mm. (16), 498, (1) l.-ből áll. Az ezen évi 2. kiadást képviselő *b*¹ és *b*² példányok: 113×55, illetve 109×55 mm. 520, (6) l. és egy üres levélből állanak. A művet, melyet 1629. dec. végén kelt s EDWARDUS POWELLUSHOZ intézett ajánlólevél vezet be, JOANNES DE LAET állította össze. Az *a* kiadás 27, a *b* kiadás pedig 28 fejezetből áll. Új a VII. fejezet: «De insulis Canariis». Egyéb különbség, hogy az «indiculus» az *a* kiadásnál közvetlen a tartalomjegyzék mögött, a *b* kiadásnál pedig a mű végén van elhelyezve. A privilégium kelte 1726. máj. 15.

Mindhárom kifogástalanul fentartott példány. Az *a* és *b*² példány sima hártakötésben, utóbbihoz, mely gr. SZÉCHÉNYI FERENC példánya volt, hozzá van kötve az 1641. Portugallia. Jelzetük: Geo. 730., illetve Geo. 734. A *b*¹ példány kissé lehorzolt, aranyozott hátú borjúbőr-kötéssel van ellátva; jelzete: Geo. 733.

6. kép.

13.

DE REGNO | DANIÆ ET | NORWE- | GIÆ | Infulisq; adjacen- |
 tibus: juxtà | ac | DE HOLSTATIA, | DVCATV SLES- | WICENSI, | et finitimis
 pro- | vincijs | Tractatus varij | LVGDVNI BA- | TAVORVM | Ex officina
 El | zeviriana | cDc lDc xxix. | Cum Privilegio | (Rézmetszetű címlap).

7. kép.

viselő példány kitünő karban van. Sima hártlyakötés borítja. Jelzete: H. rel. 1352.

14.

RESPUBLICA ROMANA | HONORI | VRBIS ÆTERÆ | P. SCRIVERIUS | RESTITVIT | Cum Privilegio | Lygd. Batavorvm | Ex officinâ
 Elzevirianâ, | cDc lDc xxix. (Rézmetszetű címlap. 7. kép.)

24-r. 104×54 mm. 575, (1) l. Tartalma azonos a 3. sz. alatt ismertetett 1626-iki eredeti kiadásával.

24-r. WILLEMS szerint (326. sz.) ez évben két kiadás készült a műből, melyek mindegyike képviselve van könyvtárunkban. Az *a* kiadás: 108×54 mm. (16) 510 l. A *b* kiadás: 110×55 mm. (16), 447, (6) l. A művet, az 1629. jul. 15-én kelt s CHRISTIANUS FRISHEZ intézett ajánló levél tanúsága szerint STEPHANUS JOHANNIS STEPHANIUS Danus szerkesztette, aki az anyagot 8 fejezetre osztotta.

Az *a* példány csonka, amennyiben a sajtóhibákat és kiváltságlevelet tartalmazó utolsó levél hiányzik. Aranyozott hátú bőrkötésének előtábláját, hátrészét, úgyszintén a könyv első lapjait szünyomok éktelenítik. Jelzete: Geo. 694. A jelesebb *b* kiadást képviselő

V. ö. WILLEMS 321. sz. Szerinte ez évből kétféle lenyomatok készültek e munkából. A Nemzeti Múzeum példánya az értékesebb levonatok csoportjába tartozik. Sima hártyakötésű példány. Címlapja alján az első ismert tulajdonos sajátkezű aláírása: NORBERTUS NUSSBAUM, Prior 1651 (?). Az első tábla bélésein SMITMER FERENC PÁL exlibrise, mely a máltai lovagkeresztre helyezett címerét ábrázolja, fölötte leveles koronával s e körirattal: FR. FRANC. PAVLUS DE SMITMER 1770. A címlap verzőján MILLER könyvjelzője. Jelzete: Geo. 773.

1630.

15.

BELGII | CONFEDERATI | Respublica: | SEU | Gelriae. Holland. | Zeland. Traject. Frif. | Transifal. Groning. | corographica | Politicque | descriptio. | *Cum Privilegio* | LVGD. BATAV. | Ex officina Elzeviriana | MDCCCXXX. | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. WILLEMS (326. sz.) szerint ez évből háromféle kiadás készült a műből. Az eredeti kiadás, melyből a Nemzeti Múzeum könyvtárában két példány van, (8), 359, (7) lapból és egy üres levélből áll. Az a^1 példány méretei: 107×54 , az a^2 -é: 105×55 mm. Van példányunk a második lenyomatból is, melynek méretei: $108,5 \times 54$ mm., lapszáma: (16), 352, (10) l. és 3 üres levél. A bevezetés tanúsága szerint e kötetet is J. DE LAET állította össze. A két kiadás tartalmi különbsége, hogy az a kiadásban a kötet végén lévő *Appendix ad Geldriam* c. fejezet a b kiadásban a *Geldriá*-nak szentelt rész mögé került, az ugyancsak a kötet végén volt *Appendix ad Hollandiam* pedig a *Hollandiának* szentelt cikk 3. fejezetébe lőn beolvasztva. Új a második kiadásban a *Limburgum Ducatus* c. fejezet, melyet *Brabantiae* és *Flandriae* közé ékeltek.

Példányaink közül az a^1 teljesen ép, sima hártyakötésű példány A. RINDER dr. címeres exlibriszével az első fődél bélésein; jelzete: Geo. 670; az a^2 kötéséből kifejtett példány MILLER címeres könyvjegyével a címlap verzőján; jelzete: Geo. 668. Eredetileg a 6. sz. a. leirt *Helvetiorum Respublica*, 1627. b pél-

dányával volt egybekötve. A *b* példány hátát aranyozott borjúbőr, tábláit pettyezetett barna papiros fõdi, a háton szúrágás nyomai-
val. Jelzete: **Geo. 667.**

16.

RVSSIA | feu | MOSCOVIA | itemque | TARTARIA | Commen-
taris Topo- | graphico atque | politico illus- | tratae | LVGD. BATAVORVM |
Ex officina ELZEVIRIANA | ANNO cD
IDC xxx. | *Cum privilegio.* | (Réz-
metszetű címlap. 8. kép).

8. kép.

24-r. Az *a* lenyomat: 106 × 59 mm. 327, (9) l.; a *b* lenyomat: 106 × 54 mm; (8), 345, (19) l. 2 üres levél. Tartalma: Tartalomjegyzék 3—4 l.; Descriptio Moscoviae 5—181 l.; Descriptio Tartariae. 182—327 l.; Index. (1—9) l. A *b* lenyomatnál a tartalomjegyzék utáni lapra a privilegium került, mely 1630. jul. 9. kelt.

V. ö. WILLEMS 336 sz. a. Az *a* kiadásból két példány, a *b*-ből pedig egy van könyvtárunkban, valamennyi jól konzervált sima hártyakötésben; az *a*¹ példány jelzete: **Geo. 751**; az *a*² kettőé, mely BUSBEQUIUS követjelentéseih-
hez van hozzákötve: **Turc. 392**; a *b* példányé **Geo. 752.**

17.

Thomæ Smithi | Angli | DE REPUBLICA | ANGLORVM | Libri
tres. | *QVIBVS ACCESSERVNT* | *Chorographica illius descrip-* | *tio, aliique*
politici tractatus. | LVGD. BATAVORVM | *Ex officina Elzeviriana* | cD IDCXXX.
| *CVM PRIVILEGIO* | (Réz-metszetű címlap).

24-r. 110×54 mm; (12), 404, (12) l. Tartalmilag erősen különbözik az 1. sz. a. leírt 1625-iki első kiadástól. Szerkesztője JOHANNES DE LAET az anyagot 13 szakaszba osztotta; ezek közül csupán SMITHNEK a IV. szakaszba sorozott műve s PHILIPPUS HONORIUSNAK a XII. szakaszban közölt relatiója vétetett át az I. kiadásból. A többi szakasz új anyagot tartalmaz, különböző szerzők munkáiból.

V. ö. WILLEMS 337. sz. a. Sima hártyakötésű példányunk HAJNIK IMRE könyvtárából került a múzeumba. Jelzete: Geo. 659.

18.

TVRCICI IMPERII|STA-
TVS|feu|Discursus varij|de Rebus Tur-
Tur-|carum. |LVGDNI BATAV:|Ex
officina ELZEVIRIANA|A^o. c^o. DCXXX|
Cum Privilegio|(Rézmetszetű cím-
lap. 9. kép).

24-r. 108×55 mm. (8), 314, (5) l. Tartalma: Előszó. (3—4) l. — Contenta. (5—7) l. — Privilegium (kelt 1626. máj. 25.) (8) l. — I. JOAN. BAPT. MONTALBANI rerum Turcicarum descriptio. 1—99 l. — II—IV. PHILIPPUS HONORIUS munkájából való kivonatok. 96—159 l. — V. HORATHI MALAGUZZI de Turcici Imperii magnitudine diss. 160—167 l. — VI. BUSBEQUI Ritus sepeliendi apud Servianos. 167—183 l. — VII. LEONCLAVII de variis monetis. 183—191 l. — VIII. Anni apud Turcas ratio. 192—197 l. — IX. Notitia Beglerbegatum. 197—226 l. — X. Excerpta a libro LAZARI SORANZI. 226—274 l. — XI. Series imperatorum Turcicorum. 274—284 l. — XII. Ex politeia regia. 284—314 l. — Index. (1—5) l.

9. kép.

V. ö. WILLEMS 340. sz. a. Hártakötésű szép példány, zöld selyemkötőszalagok nyomaival. Az első őrlapon e bejegyzés: *Bibl. Hung. Jankovichiana*. Jelzete: Geo. 787. Egy másik, kissé használt példány gr. SZÉCHÉNYI FERENC könyvtárából. Ennek jelzete: Turc. 657 k.

1631.

19.

Donati Iannotii Florentini | *dialogi* | DE REPVB. VENETORVM | *Cum Notis et lib. Singulari* | *de Forma eiusdem Reip.* | *Cum Privilegio* | LVGD. BATAV. | *Ex officina Elzeviriana* | ANNO CLD IDCXXXI. | (Rézmetszetű címlap: *Corn. Cl. Duyfend sculpsit.* 10. kép).

10. kép.

24-r. WILLEMS szerint (353. sz.) e műből ugyanez évben két kiadás készült; ezek mindegyike képviselve van könyvtárunkban. Az *a* kiadás: 100×50 mm. (4), 467, (9) l. A *b* kiadás: 109×54 mm. (4), 506, (18) l., 7 rézmetszetű képmelléklet. Tartalma: Tartalomjegyzék. (3) l. — Képek jegyzéke. (4) l. — JANNOTII respublica veneta. 1—288 l. — Notae in D. JANNOTIUM et C. CONTARENUM. 289—416 l.; szedett külön címlappal, rajta az ELZEVIEREK *Non solus* feliratú ismert mesterjegyével. — De forma reipubl. Venetae. 416—506 l. —

Index. (1—18) l. — A képek: a 323. laphoz: Effigies pontis Rivi Alti (11. kép); a 405. laphoz: fig. A.; a 406. l.-hoz fig. B—D. és a 407. l.-hoz fig. E—F.

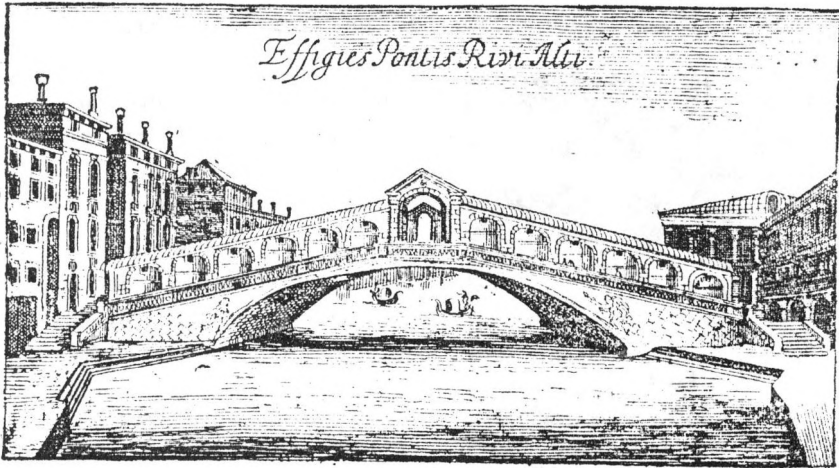
Az *a* kiadásnak könyvtárunkban lévő példánya borjúbőrbe van kötve; a címlap hátlapján MILLER ex-libriszével. Jelzete: H. rel.

1124 g. A *b* kiadást képviselő példány vaknyomású, fekete maroquin kötésben van. Jelzete: Geo. 800.

20.

DE|IMPERIO| MAGNI MOGOLIS | Sive | INDIA VERA |
 Commentarius. | *E varijs auctoribus congestus* | Cum Privilegio |
 LVGDVNI BATAVORUM | EX OFFICINA ELZEVIRIANA | ANNO MDCCXXXI |
 (Rézmetszetű címlap, melyet *C. Cl. Duyfend sculpsit.* 12. kép).

24-r. WILLEMS (v. ö. 354. sz. a.) szerint két kiadása van ez évből, melyek mindegyike megvan könyvtárunkban. Az *a* kiadás:

11. kép.

108×58 mm. (8), 285, (16) l. A *b* kiadás: 102×53 mm. (12), 299, (17) l. és 2 üres levél. Tartalmuk azonos az 1631. szept. 1-én kelt ajánlás tanúsága szerint JOANNES DE LAET munkája. Az előlő számozatlan lapokat az ajánlás, az előszó és a tartalomjegyzék, a hátulsó számozatlan lapokat pedig a tárgymutató tölti meg. A kompiláció a befejezésen kívül tíz szakaszra oszlik.

Az *a* példány sima hárttyakötésbe van kötve. Jelzete: Geo. 811. A *b* példány kötése borjúbőr, aranyozott háttal. Jelzete: Geo. 812.

21.

DE | PRINCI | PATIBVS | Italia, | Tractatus | Vary. | *Editio fecunda* | *Priore longè* | auctior. | LVGD. BAT. | Ex officina | Elzeviriana. | A° cD lDc xxxi. | *Cum privilegio*. | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 108×55 mm. 372, (8) l., 2 üres levél. Tartalmilag egy fejezet híján azonos, de elrendezésében több tekintetben eltér a 9. sz. a. leírt kiadástól. Az új fejezet: De Pontifice Romano et ecclesiastico dominio. 59—89 l.

V. ö. WILLEMS 356. sz. a. Szerinte ez időből két lenyomata van e munkának. Nekünk az 1626. máj. 15. kelt privilégiummal ellátott lenyomat van meg két példányban. Az egyik sima hártya-kötésű példány a bélyegző tanúsága szerint SZÉCHÉNYI FERENC gróf könyvtárából való. Jelzete: Geo. 745. A másik, írott hárttyába kötött példány, hozzá van kötve az 1634-iki Respublica Bohemiae-hez. Jelzete: Geo. 673.

12. kép.

22.

I. SLEJDANI | DE | QUATVOR SVMMIS | IMPERIIS | Libri tres: | *Postrema editione* | *hac accurate* | *recogniti*. | LVGD. BATAVORVM, | *Ex officina* | *Elzeviriana*. | A° cD lDc xxxi. | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. WILLEMS (358. sz.) szerint ez évben két kiadás készült e munkából. Az *a* kiadás 108×55 mm; 334, (40) l., 3 üres levél. A *b* kiadás 108×59 mm; 309, (24) l., 1 üres levél. Tartalma, a címben leírt munka, melyet a 3—4 lapon szerző

életrajza előz meg s a számozatlan utolsó lapokon az index rekeszt be.

A Nemzeti Múzeumban lévő *a* kiadású példány pergamen kötését s első lapjait kissé megviselte a használat, címlapján több bejegyzés volt, amelyek azonban az olvashatatlanságig ki vannak törölve. Jelzete: H. un. 1051. A *b* kiadásból való példány hártya-kötése teljesen ép; de a szöveg itt-ott tintával alá van húzva. Jelzete: H. un. 1050.

23.

SVECIA, | siue | de Suecorum |
Regis Dominio | et opibus. | *Com-*
mentarius | *Politicus*. | LYGD. BATAV. |
Ex officina ELZEVIRIANA. 1631. |
Cum Priuilegio. | (Rézmetszetű cím-

lap. 13. kép).
24-r. 106×55 mm. (8), 319 l. A mű összeállítója HENRICUS SOTERUS, Dalia Svecus. Tartalma 8 szakaszra oszlik, melyek elsőjét ANDREAS BUREUS írta. A privilegium 1626. máj. 15-én kelt.

V. ö. WILLEMS 359. sz. a. WILLEMS leírása — föltéve, hogy e műből nincsenek különböző lenyomatok — hibás, amennyiben nem szól arról, hogy a számozott lapokat 4 számozatlan levél előzi meg.

A Nemzeti Múzeum példánya sima hártyakötéssel van ellátva, a 10. sz. lapig alul néhány szúnyommal. Jelzete: Geo. 781.

13. kép.

1632.

24.

PETRI CVNEI | de | RPVBLLI- | CA | HEBRÆORUM | Libri III. |
Editio noviſſi- | ma. | LVGD. BATAVOR. | *Ex officina* Elzeviriana.
 A^o 1632. (Rézmetszetű címlap. 14. kép).

24-r. Két példány; az *a* példány: 108 × 59 mm; a *b* példány: 106 × 52 mm; (24), 502, (1) l. Az editio novissima kitétel 'arra a körülményre utal, hogy az ELZEVIÉREK e mű 8-rétű kiadását már 1617-ben kinyomtatták.¹

V. ö. WILLEMS 362. sz. a. Szerinte ez évből kétféle lenyomat van s a második — amely nincs meg a Nemzeti Múzeumban — az értékesebb. Mindkét példány sima hártakötéssel van ellátva; az *a* példány címlapjának verzóján a MILLER-család exlibrisze. Jelzete: Geo. 807. A *b* példányhoz hozzákötve: B. C. BERTRANUS de republica Ebracorum opera. Leyden, 1661. I. Maire. Jelzete: Geo. 808.

25.

GRÆCORVM | RESPVBLICÆ | ab | VBBONE EMMIO | Descripta. |
Cum Privilegio | LVGD. BATAVORUM, | *Ex officina* Elzeviriana Anno
 1632. | (Rézmetszetű címkép: C. C. D(uyſend). *Sculps.* 15. kép.)

24-r. 105 × 56 mm. 426, (6) l. A munka WILLEMS (364. sz.) szerint két kötetből áll; ez az első, mely UBBONIS EMMII Status Reipublicae duarum civitatum Atticae et Laconicae succincta delineatio c. művet tartalmazza. A számozatlan leveleken van a tárgymutató.

Csonka példány, sima pergamenkötésben, zöld selyemkötők nyomaival. A címlap hátlapján MILLER könyvjelzője. Jelzete: Geo. 712. m.

¹ Könyvtárunkban ez a kiadás is megvan. Jelzete: Geo. 806 v.

26.

P. GYLI|de|BOSPORO|THRACIO|Lib. III.|LVGDVNI BATAVO-
RVM, | *Apud* Elzevirios. *Anno* MD
CXXII. | (Rézmetszetű címlap:
Corn. Cl. Duysend Sculps.)

24-r. 109×58 mm. 379, (5)
I. Tartalma PÉTRUS GYLIUS (GILLES)
poszthumus munkája, mely DYO-
NISIVS BYZANTINUS erede tiben elve-
szett 'Ανάπλους Βοσπόρου-jának for-
dítása. Bevezeti ANTONIVS GYLIUS-
nak ARMAIGNAC biboroshoz inté-
zett előszava (3—7 l.) és GYLIUS
PÉTERHEZ intézett két distichon
(8 l.). Szerző sírfelirata a 379 l.
számozatlan verzóján (s nem mint
WILLEMS jelzi a 379. lapon) van,
míg a további 4 számozatlan lapot
az index tölti be.

V. ö. WILLEMS 366. sz. a.
Szerinte ez évben két levonat ké-
szült; a Nemzeti Múzeum pél-
dánya az első levonatból való, amit a GYLIUS PÉTER sírfeliratá-
ban található sajtóhibáról ismerhetünk fel. Sima hártyakötésű
példány. Jelzete: Geo. 679.

14. kép.

27.

P. GYLLII|de|CONSTANTINO|POLEOS Topographia|lib. IV.|
LVGDVNI BATAVORVM. | *Ex officina* Elzeviriana. *Anno* 1632. | (Réz-
metszetű címlap. 16. kép.)

24-r. WILLEMS (367. sz.) szerint ez évben kétféle kiadás
készült e műből, melynek mindegyike képviselve van könyvtárunk-
ban. Az *a* kiadás: 112×60 mm., 428 l., 2 üres levél; a *b* kiadás:

105×56 mm.,¹ 422 (6) l. 2 üres levél. Tartalmilag mindkét kiadás azonos az elrendezésben is, csupán az a különbség közöttük, hogy az Index capitum, mely az *a* kiadásnál közvetlenül az előszó után következett, a *b* kiadásnál a munka szövege után van csapva.

Az *a* példány sima hártýába van kötve, melynek tábláiból a bélést utólag kifejtették. Címlapján elsárgult tintával felül e bejegyzés: *Ex Libris Stephani Lauro*, alul meg emez: *Ex Libris Joannis Lukasic*. Jelzete: Geo. 688. A *b* példány csinos vaknyomású pergamenkötésben díszlik, melyen kapsok nyomai láthatók. Jelzete: Geo. 685.

15. kép.

arabsból való latin fordítást közölte.

V. ö. WILLEMS 371. sz. a. A Nemzeti Múzeumban két példány van belőle. Az egyik teljes; kötése sima hártýa; címlapján alul e bejegyzés: *Joh. Chr. Miesler*. Jelzete: Geo. 842. A másik példány a 25. sz. a. leírt *b* példánnyal mindenben hasonló kötésben díszlik s csupán a 385. l.-pal kezdődő pars alterát tartalmazza Jelzete: Geo. 843.

28.

Ioannis Leonis Africani | AFRICAE | *Descriptio IX. lib. absoluta* | *Lugd. Batav. Apud Elzevir.* A^o 1632. | (Rézmetszetű címlap. 17. kép.)

24-r. 112×61 mm., 800, (16) l. A 385. l. új címlap, a *Non solus* jelmondatos mesterjeggyel. Az WILLEMS szerint J. FLORIUS esz-

¹ A címlapból felül levágva egy 6 mm. széles szelet.

1633.

29.

A. GISLENI | BVSBEQVII | omnia | quæ extant. | *Cum Privilegio.* |
LVGD. BATAVORVM, | Ex Officina Elzeviriana | Anno 1633. | (Rézmet-
szetű címlap: *C. Cl. Dufend
Sculpfit.*)

24-r. 110 × 56, illetve 106 ×
56 mm. 575, (23) l. Tartalma:
a nyomdász előszava, tartalom-
jegyzék, továbbá: A. G. BUS-
BEQUII vita. — Eiusdem legationis
Turcicae epistolae IV. — Eius-
dem exclamatio. — Solimani
legatio ad Ferdinandum anno
1562. — BUSBEQUII epistolae ad
Rudolphum II. Végül jó az index.

V. ö. WILLEMS 380. sz. a.
Két példány. Az egyik sima hár-
tyakötésben a Russia c. respub-
licával egybekötve. Elülső táb-
lája bélése e följegyzés olvas-
ható: *Hunc librum ex liberalitate
Viri Praecellentissimi Amici sui
integerrimi Dni Pauli Moth
directoris Chori Magdeburgensis
possidet Michael Euserus Mediesó
Transylvaniis. Aõ 1679. Die 13. Junij.* (Címeres fekete viasz-
pecsét.) Az őrlap b lapján: *Bibl. Hung. Jankovichii.* A címlapon
felül: *M. Szilágyi*; alul: *Paulus Moth Flenzburg: p. t. Cantor:*
Hátlapján olvashatatlan névalírás. Jelzete: *Turc. 392.* A másik
példány XVIII. sz. aranyozott hátú borjúbörkötésben, tábláin barokk
keretben: *M. T. 1788.* felirással. Jelzete: *Turc. 393.*

16. kép.

30.

HVGC GROTIVS | de | MARI LIBERO | et | P. MERVLA | de | MARIBUS |

eredetileg Baselben jelent meg 1617-ben Pallas Rhaetica armata et togata címen.¹

V. ö. WILLEMS 392. sz. a. A M. N. Múzeum könyvtárában három példány van e műből, mindhárom sima hártýába kötve. Az *a* példányhoz hozzákötve: Erycii Puteani Historiae Mediceae libr. II. Antwerpen, 1624; elülső táblája belésén e bejegyzés: *A*^o 1637. | Georg Richter. Jelzete: Geo. 769. A *b* példány: 106×52 mm., a címlap kijár belöle. Jelzete: Geo. 770. A *c* példány az 1627-iki Helvetiorum Republica mögé van kötve; méretei 108×60 mm. Jelzete: H. rel. 1067.

19. kép.

V. ö. WILLEMS 394. sz. a. Teljesen ép példány, sima hártýakötésben. Jelzete: Geo. 784.

1634.

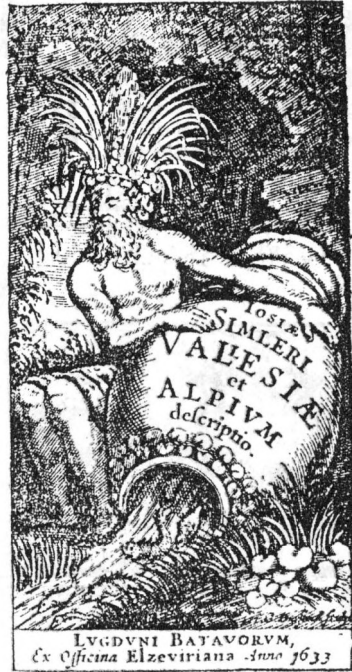
35.

RESPUBLICA | et | STATUS | IMPERII | ROMANO- | GERMANICI |
LUGDUNI BATAV. | Ex officina Elzeviriana *A*^o 1634. | Cum Privilegio. |
(Rézmetszetű címlap: C. C. D[uyssend] Sculp.)

¹ A M. N. Múzeum könyvtárában az eredeti kiadás két példányban is megvan H. rel. 673. és Var. 559. jelzet alatt.

24-r. WILLEMS szerint (408. sz.) e munkából két kiadás készült, melynek rézmetszetű címlapja ugyanazt az évszámot viseli magán, míg a tomus II. címlapján az egyiknél 1634, a másiknál 1640. évszám áll, jelölül annak, hogy ez utóbbi tényleg 1640-ben került ki a sajtóból. A Nemzeti Múzeum könyvtárában mindkét kiadásból van egy-egy példány. Az *a* példány: 111×58 mm., I. (16), 414 l., 1 üres levél; II. 382, (1) l. A *b* példány: 108×59 mm., I. (16), 408 l.; II. 382, (1) l. Tartalma (az *a* példány szerint): ELZEVIER BONAVENTURA és ÁBRAHÁM 1634-ben kelt ajánló levele KÁROLY LAJOS rajnai választófejedelemhez. (3–6 l.) — Levél az olvasókhöz. (7–8)l. — Catalogus imperatorum. (9–12) l. — Series operis. (13–16) l. — Az első kötet tartalma: I. Descriptio Germaniae generalis. II. Corpus statuum imperii. III. Historia translationis imperii. — A II. kötet fejezetei: I. Imperatoris electio etc. II. Regis Romanorum institutio. III. Vicariorum imperii origo. IV. Electorum imperii institutio etc. V. Comitiorum imperii series etc. VI. Principum imperii dignitas etc. VII. Auræ bulla. VIII. Capitulatio caesarea. IX. Recessus imperii X. Constitutio de pace publica. XI. Camera imperialis. XII. Judicium aulae caesariae. Függelék: De foedere Hanseaticarum civitatum. A II. kötet végén lévő számozatlan lapon van az 1626. május 15. kelt privilégium.

A Nemzeti Múzeumban lévő két példány sima hárttyakötéssel van ellátva. Az *a* példány címlapjából alul mintegy 11 mm. széles sáv hiányzik, a címfelírást hordozó kendő sárgára van festve; jel-

20. kép.

zete: Geo. 709. A *b* példány elülső őrlapján e bejegyzés: *Ex libris Joannis Krzemienski*; a címlapon felül: *Ex libris Sigismundi Besztricky*; a rajz közepén: *Ex libris Samuelis Formankovics* (?) s ugyan ez a név, de kitörölve, a címlap alsó szegélyén; a (3.) lapon *ex libris Laurentii Kalliny* bejegyzés olvasható. Jelzete: Geo. 712.

21. kép.

forrásait kimutatja, a szerkesztő REICHERSDORFFIUS Transilvaniae Chorographica, CASPAR ENS Rerum Hungaricarum Historia, ARTHUS Historia Pannoniae chronologica c. műveket s főleg a pozsonyi születésű MARTINUS SCHOEDELIIUS munkáit aknáztta ki. — A számozatlan utolsó lapon van az 1626. máj. 15. kelt privilegium.

V. ö. WILLEMS 409 sz. a. E műből két példány van a Nemzeti Múzeum könyvtárában. Egy borjúbőrkötésű példány, tábláin aranyozott címerrel s az első tábla bélésén SZÉCHÉNYI FERENC gróf

36.

RESPVBLICA et STATVS | Regni |
HVNGARIÆ | Ex officina ELZEVIRIANA. |
Cum. cl. D. C. XXXIV. Privilegio. |
(Rézmetszetű címkép 21. kép.)

24-r. 107 × 58 mm., 330, (1)
I. Tartalma: Az előszó. —
Querela Hungariae de populati-
onibus Turcarum. — Tartalom-
jegyzék. Ez utóbbi szerint a mű-
vecske ismeretlen összeállítója 10
fejezetbe osztotta a különböző
szerzőktől kölcsönzött anyagot.
A kivonatolt könyvek, a rendes
szokástól eltérően, nincsenek kö-
zelebről megjelölve. HANER szer-
int,¹ aki minden egyes fejezet

¹ De scriptoribus rerum hungaricarum etc. II. köt. 88—91. l.

rézmetsetű ex-libriszével. A kötés tábláin (l. a mellékleten) látható címer Louis-Henri de LOMÉNIÉ gróf (1635—1698) nagyhirű francia bibliofilé; ugyancsak az ő tulajdonára vall a bordaközökben látható L. B. (LOMÉNIÉ-BRIENNE) monogramm is. Remek könyvgyűjteményét fia Louis Henri (megh. 1743.) elszállította Londonba és 1724. április 24-én elárvereztette James WOODMANN könyvkereskedő által.¹ A másik sima hárttyakötésben, zöld selyemkötőkkel ellátott példány, mely 1902-ben került a könyvtárba. Címlapján e bejegyzés olvasható: *Monasterij S. Vitijs Rotham | prope Neosoni.* Mindkettő jelzete: **Geo. 740.**

37.

SABAUDIÆ | RESPUBLICA | et | HISTORIA | LVGD. BATAV. |
Ex Officina Elzeviriana. Anno 1634. | (Rézmetsetű címlap.)

24-r. 111 × 60 mm. (16), 313 (2) l. 2 üres levél. Tartalmáról tévesen állítja WILLEMS, hogy pusztá lenyomata LAMBERTUS VANDERBURCHIUS Sabaudorum ducum principumque historiae gentilitiae libri duo, Leyden 1599. c. munkájának. E művel, mely **H. rel. 700.** jelzet alatt megvan a Nemzeti Múzeum könyvtárában, összevettem az ELZEVIEREK e kiadványát s megállapítottam, hogy kimaradtak VANDERBURCHIUS-nak KÁROLY savoyai herceghez intézett ajánló levele, a szerzőhöz intézett üdvözlő versek, a genealogiai-táblázatok s az egyes hercegeknek szentelt cikkelyek végén egybeállított családtörténeti átnézetek. Ellenben új, a bevezető darabok közt a Sabaudiae ducabus vulgo Le duché de Savoye c. cikk s a kötet utolsó fejezete: *Dissertatio de Statu politico Sabaudiae.* 297—313 l.

V. ö. WILLEMS 411. sz. a. Példányunk teljesen ép sima hárttyakötésbe van kötve; címlapján néhány rozsdafolt. Jelzete: **Geo. 774.**

38.

RESPUBLICA BOHEMIÆ | a | M. Paulo Stranskii | *descripta.* |
 LVGD. BATAVORVM, | *Ex Officina Elzeviriana. Anno 1634.* | *Cum Priv.* |
 (Rézmetsetű címlap.)

¹ J. GUIGARD: *Armorial du bibliophile.* Paris 1870—73. II. 71—72. l.

24-r. 109×57, illetve 109×54 mm. (8), 507, (13) l. Tartalma: STRANSKY PÁL 1633. nov. 9-én kelt ajánló levele. (3—6) l. — Tartalomjegyzék. (7) l. — GEORGIUS COLSINIUS üdvözlő versei az olvasóhoz. (8) l. — STRANSKY munkája. 1—507 l. — Index. (1—12) l. — 1626. máj. 15-én kelt privilégium. (13) l.

V. ö. WILLEMS 414. sz. a. A M. N. Múzeum könyvtárában két példányban van meg. Az egyik, gótikus német szöveggel teleirt hártýába van kötve s címlapja versójára *Samuel Székely de Doba* feliratú címeres exlibrisz van ragasztva.¹ Ehhez van hozzákötve a *De principatibus Italiae* 1631-iki kiadása. Jelzete: **Geo. 673.** A másik példány a *Respublica Poloniae*. 1627. c. műhöz van kötve (l. 7. sz. a.). Jelzete: **Geo. 764.**

39.

TURCICI IMPERII | STATUS | Accedit | De Regn. Algeriano | atque
Tunetano | *Commentarius.* | LVGDVNI BATAV; | Ex officina ELZEVIRIANA |
A° MDCCXXXIV. | *Cum Privilegio* | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 109×58 mm. (8), 363, (5) l. Tartalma azonos az 1630. kiadásival, amihez még Appendix gyanánt, a címlapon is föltüntetett *De Algeriano regno* és *De Tunetano regno* c. fejezetek járultak.

WILLEMS rendes szokásától eltérően nem szentel e kiadásnak külön számot, hanem csupán az 1630. kiadáshoz irt jegyzetben utal rá. Sima hártýakötésű, kifogástalan példányunk SZÉCHÉNYI FERENC gróf könyvtárából való. A címlap felső peremén e bejegyzés: *Monasterii S. Joannis sub rupe*. Jelzete: **Turc. 657. m.** Egy másik, hátán és tábláin aranyozott borjúbörkötésű példány HORVÁTH ISTVÁN könyvtárából való. Jelzete: **Turc. 496.**

1637.

40.

STATUS | particularis | REGIMINIS | S. C. Majestatis | FERDINAN- | DI
II | 1637. | (Rézmetszetű címlap. 22. kép.)

¹ Kisebbitett mását l. CZARÓ: Az orsz. magyar iparművészeti múzeum exlibrisz kiállításának katalógusa. Budapest, 1903. c. mű 23 l. (64 sz.)

24-r. 110×57 mm. (16), 365 l. és 1 üres levél. Tartalma: A limináris darabok u. m. a könyvnyomtató előszava s a syllabus contentorum, továbbá a XXXIV. fejezetre oszló munka.

V. ö. WILLEMS 461. sz. a. Szerinte kétségkívül az ELZEVIER-ek leydeni műhelyéből került ki, aminek bizonyága az előszó fölötti fejléc közepén alkalmazott remete, a leydeni ELZEVIER-ek legjellegzetesebb mesterjegye. Szép példányunk sima hártýába van kötve. Jegye: Germ. 5781. E műből egy azonos címképpel díszített, de különben tipográfilag messze alatta álló utánnyomás is készült valamely német könyvnyomdában, melyet legkönynyebben arról ismerhetünk meg, hogy az utolsó fejezet: DANIELIS EREMITAE Iter germanicum, hiányzik belőle. Könyvtárunkban ez is megvan pápírkötésben, JANKOVICH MIKLÓS könyvtárából. Jelzete: Germ. 5782.

1639.

41.

22. kép.

REGNI|CHINEN-|SIS|descrip-
tio. | Ex | *Varijs Authoribus* | LVGD
BATAV. | Ex *Offic.* Elzeviriana cD IDC XXXIX. | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 111×54 mm. (8), 365, (18) l., 1 üres levél. Tartalma: A nyomtatók ajánlása ADRIANUS PAW-hoz. (3—4) l. Levél az olvasóhoz. (5—6) l. Tartalomjegyzék. (7—8) l. NICOLAS TRIGATIUS De regno Chinae kivonata 1—355 l. és MARCO PAOLO utazásának kivonata. 355—365 l. Index. (1—18) l. A 297. és 298. lapon egy-egy fametszet, mely kínai férfit, illetve nőt ábrázol.

V. ö. WILLEMS 486. sz. a. Jól konzervált példány, csupán a címlap aljáról hiányzik egy 8 mm-nyi sáv; sima hártýa kötésben

van együvé kötve a MAIRE-féle Respublica Moscoviaeval. Jelzete : Geo. 805.

1641.

42.

Philippi Cluverii | INTRODVC- | TIONIS | in | *Vniuersam GEO* |
GRAPHIAM tam, | Veterem quàm |
Novam, Libri VI. | AcceBit | P.
 Bertij *Breviarium | Orbis terrarum |*
 LVGD. BAT. | *Apud Elzevirios. 1641. |*
 (Rézmetszetű címlap.)

23. kép.

24-r. 101 × 54 mm., 352, 70,
 (9) l. Tartalma a címben felsorolt
 két munka, amit JOSEPHUS VORSTIUS-
 nak DOMINICUS MOLINUS velencei
 patriciushoz intézett levele vezet
 és az index capitum rekeszt be.
 A kis alakú első (általában má-
 sodik) kiadás, melyet 5. sz. a. ir-
 tunk be, 1627-ben látott napvilágot.

V. ö. WILLEMS 513. sz. a. Jó-
 karban lévő példány, sima hártya-
 kötésben. Jelzete: Geo. 337.

43.

PORTVGALLIA | Sive | DE
 REGIS PORTVGALLIÆ | REGNIS
 ET OPIBVS | Commentarius. | LVGD
 BATAVOR. | Ex Officina Elzeviriana | cD Ioc XII. | (Rézmetszetű címlap
 23. kép.)

24-r. 105 × 56, illetve 108 × 56 mm. (16), 460, (10) l. Tar-
 talma, a bevezető darabok közt: Introductio és Indiculus capitum.
 Maga a szöveg, melyet ismeretlen szerző állított egybe L. ANDREAS
 RESENDIUS, NICOLAUS d'OLIVEIRA, DUARTE NUNNEZ DE LEARTO,
 DAMIANUS A GOES s a kedvelt forrás: THUANUS nyomán. Az anyag

14 fejezetre oszlik, amihez még 13 rövidebb függelék járul. Végül jő az index.

V. ö. WILLEMS 525. sz. a. A Nemzeti Múzeumban három példány van belőle; kettő XVIII. sz-i borjúbőr-, s egy sima hártakötésben. Amazok elsejének jelzete: **Geo. 766.**; a másiké **H. rel. 1312.** A pergamen kötésű példány jelzete pedig, mely a Hispania 1629-iki kiadásához van hozzákötve: **Geo. 734.**

44.

Thomæ Smithi | Angli | De REPUBLICA | ANGLORVM | Libri tres. | *QVIBVS ACCESSERVNT* | *Chorographica illius des-|criptio aliq̄q̄ politici* | *tractatus.* | *Editio vltima priori-|bus multo auctior.* | LVG. BATAVOR. | *Ex officina Elzeviriana,* | cD DC XLI. | *Cum Privilegio* | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 107×60, illetve 112×58 mm. (16), 428, (12) l. E kiadás kisebb pótlásokon kívül három új fejezetet tartalmaz; ezek: a 11—13. fejezetek.

WILLEMS szerint (529. sz.) ez évben két kiadás készült e műből. A Nemzeti Múzeumban csupán a WILLEMS-nél másodikként leirt kiadás van meg két példányban. Mindkettő sima hártakötésbe van kötve. A jobb karban lévő példány JANKOVICH MIKLÓS könyvtárából való; a címlap alján e bejegyzés: *Job: Casp: Hoeficheri 1707.* Jelzete: **Geo. 661.** A másik példány címlapjának felső jobb sarka ki van egészítve, alján e bejegyzés: *Ladislaus Zeedus.* Jelzete: **Britt. 390.**

1643.

45.

REPUBLICA | BOJEMA | á | M. Paulo Stransky, Z. | *Descripta, recognita, et aucta.* | LVGD. BATAVORVM, | *Ex Officina Elzeviriana.* Anno 1643. | *Cum Priv.* | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 109×58 mm. (8), 575, (13) l., 2 üres levél. Tartalma, néhány kisebb toldást továbbá a 12. és 20. ujonnan hozzákertült fejezetet nem tekintve, azonos a 38. sz. a. ismertett művel.

V. ö. WILLEMS 563. sz. a. Két sima hártakötésű, jó példány, melyek egyikének címlapja kijár. Ennek jelzete: **Geo. 676.** A másik

teljesen sértetlen példány HORVÁTH ISTVÁN könyvtárából került a Múzeumba. Jelzete: Austr. 2190.

1647.

46.

PERSIA | feu | REGNI PERSICI | Status. | *Variaque Itinera* | in
atque per | *Persiam*: | cum Aliquot Iconibus | Incolarum. | *Secunda*
Editio priori | *auctior*. | *Cum Privilegio* | LVGD. BATAV. ex officina
Elzeviriana, | Anno MDCCXXXVII. | (Rézmetszetű címkép: *C. Cl.*
Dusend Sculpsit.)

24-r. 110×55 mm. (8), 362, (13) l. Tartalmilag azonos a 31. sz. a. leírt művel.

V. ö. WILLEMS 623. sz. a. Borjúbörkötésű ép példány. Jelzete: Geo. 823.

Amsterdam.

1641.

47.

TH CAMPANELLA | De | MONARCHIA | HISPANICA | *Editio noui-*
sima, aucta & emendata ut praefatio | ad lectorem indicat. | Amster-
dami | *Apud Ludouicum Elzevirium* | A^o 1641. | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 103,5×54 mm. (8), 376 l. (Az utolsó lap tévesen 379 számot visel.) WILLEMS (971. sz.) szerint a leydeni műhelyben készült az amsterdami ELZEVIER-cégnek. Tartalma: a kiadó levelei JOACHIMUS VICOFORTIUSHOZ és az olvasóhoz, a tartalomjegyzék, a címlapon feltüntetett munka s két függelék, melyek elsejében «tractatur quaestio illa, utrum monarchia universalis sit optanda et speranda», másika pedig: Epilogus et encomium magni Imperii Romani.

Könyvtárunkban két azonos példány van belőle. Az egyik borjúbörkötésben, javított címlappal. Jelzete: H. rel. 843. A másik hártyakötésben, az elébe kötött két üres lap másodikának verzóján e megjegyzéssel: *Hic liber autem est prohibitus et damnatus*. Jelzete: Geo. 724.

1649.

48.

DESCRIPTIO | REGNI IAPONIÆ | Cum quibusdam | affinis materiae, | *Ex variis auctoribus collecta* | *et in ordinem reducta per* | *BERNHARDVM VARENIVM* | *Med. D.* | *AMSTELODAMI,* | Apud Ludovicum Elzevirium. | ANNO M. DC. XLIX. | (Rézmetszetű címlap. 24. kép.)

24-r. 115 × 59, illetve 107 × 55 mm., (48), 287; (8), 320 l., a 30—31 l. közt egy behajtott tábla. Az első rész utolsó lapja tévesen 267 számot, a második rész két utolsó lapja pedig 119 és, 120 számot visel. Az első kötet limináris darabjai: VARENIUS 1649. jul. 1-én kelt ajánlása a hamburgi tanácshoz, előszava az olvasóhoz, egy hosszabb *Dissertatio de rebus publicis in genere* s végül a kötetben idézett művek jegyzéke: A második résznek külön szedett címlapja van s az augusztus havában kelt ajánló levelet szerző KRISZTINA svéd királynőhöz intézte.

24. kép.

V. ö. WILLEMS 1095. sz. a. Két, sima hártába kötött példány. Az egyik, mely kijár kötéséből, SZÉCHÉNYI FERENC gr. könyvtárából való s 1725-ben *Christophorus, abbas Luccenni* birtokában volt. Jelzete: Geo. 818. A másik, JANKOVICH MIKLÓS gyűjteményéből származó teljesen ép, de jobban körülvágott példány jelzete: Geo. 817.

1653.

49.

TH. CAMPANELLA | De | MONARCHIA | HISPANICA | Editio nouissima, aucta & emendata ut prefatio | ad lectorem indicat | Amsterodami | Apud Ludouicum Elzevirium | A^o 1653. | (Rézmetszetű címlap. 25. kép).

Johann Jacob Tetzer.

25. kép.

V. ö. WILLEMS 1253. sz. a. Sima hártvakötésű példány. Bejegyzések az első őrlapon felül: *Bibl. Hung. Jankovichiana E. ord. 2.*; u. o. alul: *M. Job. Andr. Ziegler 1662*; a címlap alsó szegélyén: *Ex bibl. . . chionum 1802*. Jelzete: Turc. 394.

1660.

1660.

50.

A. GISENI | BVSBEQVII | Omnia | quae extant. | Cum Privilegio | AMSTELODAMI, | Ex Officina Elzeviriana. | Anno 1660. | (Rézmetszetű címlap: C. Cl. Dufend Sculpsit. 26. kép.)

24-r. 105 × 56 mm. 575, (23) l. Szó szerinti lenyomata, de gyengébb papírra, a 29. sz. a. ismertett 1633. kiadásnak.

1667.

51.

I. SLEIDANII | DE | QVATVOR SVMMIS | IMPERIIS | Libri tres: |

*Postrema editione | hac accurate | recogniti | AMSTELODAMI | Apud
Danielem Elzevirium | A° cDc lxxvii.* (Rézmetszetű címlap 27.
kép.)

24-r. 115×60 mm., 237, (25) l., 1 üres levél.[†] Változatlan
lenyomata a leydeni ELZEVIER-ek 1631. kiadásának, melyet 22. sz.
a. ismertettünk. Amsterdamban 1654. és 1678-ban is készült belőle
új lenyomat, ezek azonban nincsenek meg könyvtárunkban.

V. ö. WILLEMS 1388. sz. a. Sima hártyakötésű példány, a cím-
lap alsó részére új papirossal pótolva. A címlap felső részén e
bejegyzés: *Gerhardus Ewich*. A múzeumba HAJNIK IMRE könyv-
tárával került. Jelzete: H. un.
1055. a.

1670.

52.

Philippi Cluverii | INTRO-
DVC- | TIONIS | in | *Vniuer-
sam GEO- | GRAPHIAM, tam | Veterem
quàm | Novam Libri VI.* | *Accebit |
P. Bertij Breviarium | Orbis terra-
rum | Amstelodami, | Apud Elzevirios.*
1670. (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 111×59 mm., 352, 70,
(10) l., a 33. és 34. l.-hoz egy-
egy összehajtogatott melléklet. A
leydeni műhely 1629. kiadásának második amsterdami lenyomata.
Az 1659. és 1677. amsterdami kiadások nincsenek meg könyv-
tárunkban.

V. ö. WILLEMS 1426. sz. a. Sima hártýába kötött, szépen kon-
zervált, de annyiban csonka példány, hogy a 9. laphoz tartozó

26. kép.

[†] WILLEMSnél tévesen 25 számozatlan levél áll. lap helyett.

melléklet hiányzik belőle. A második őrlapon e bejegyzés: *Michaël Preuschen Rodenaviâ Hassus 1. Novemb.: 1673.* Jelzete: Geo. 340.

II. NEM ELZEVIER KIADÁSOK.

Leyden, Maire János sajtója.

1630.

53.

Respublica | HOLLANDIÆ, | et Urbes. | LVGDVNI BATAVORVM, Ex officina | JOANNIS MAIRE. Anno cDcXXX. | (Rézmetszeti címlap 28. kép.)

24-r. 103 × 51 mm. (6), 434, (14) l., illetve egy ugyanez évből való másik kiadásban 526 l. Az *a* kiadás tartalma: De

27. kép.

mirandi Bataviae, költemény (3 l.), u. a. görögül (4) l. Contentorum in hoc enchiridio conspectus. (6) l. — HUGONIS GROTHI de antiquitate reipubl. Batavicae lib. I. 1—120 l. — PAULI MERULAE De statu reip. Batavicae diatriba. 121—162 l. — LUD. GUICCARDINI Hollandiae Selandiaeque descriptio. 163—354 l. — A holland fejedelmek névsora P. SCRIVERII Batavia illustrata c. műből. 355—434 l. és az index. A *b* kiadás a bevezető költemény, hijján amazzal teljesen azonos tartalmú, csupán a végén van még két Zelandiara vonatkozó rövid latin vers, ADRIANUS STOFFERUS tollából.

V. ö. BRUNET: Manuel du

dalt Lübek, Braunschweig, Köln és Danzig címerével s alul Lübek látképével.)

A második kötet címlapja így hangzik: Ioh: Angelii | WER-
DENHA- | GEN. I. C. C. | de | REBUS PVBLICIS | HANSEATICIS | et earum
nob. | Confœderatione | Tractatus speci- | alis. | *Cum Privilegio.* | LUG-

29. kép.

DUNI BATAVORUM | *Ex Officina*
Joannis Maire. *Anno 1631.* |
(Rézmetszetű címlap, két oldalt
Brema, Rostock, Magdeburg,
Lunenburg és Hildelsheim cí-
merével s alól Köln látképével.
29. kép.)

24-r. Négy rész két kötet-
ben. 101×53 mm., (68), 982;
(44), 1348 l. A limináris dara-
bok fontosabbjai: a Summa
privilegii, kelt Hágában, 1630.
szept. 9., a két ajánlás, melyek
elseje Leydenben kelt 1629. jun.
24-én, a két előszó s több, a
szerzőhöz intézett üdvözlő vers.
Az első kötetbe a szerző csi-
nosan metszett arcképe is be-
van illesztve. A metsző C. de PAS.

V. ö. BRUNET: Manuel⁵

V: 1777 h. Szép példány, sima

hártyakötésben, zöld selyemkötők nyomaival. Mindkét kötet cím-
lapjának verzőjára MILLER cimeres könyvjelzője van felragasztva.
Jelzete: Geo. 713. A II. kötet első fele, a 752 l.-ig terjedő pars
III, még egy példányban megvan, ugyancsak sima hártyakötésben.
Jelzete: Germ. 5963.

1635.

56.

GVILLELMI*POSTELLI* *De* | RESPVBLICA,* *Seu* | Magistratibus|

* Vörössel szedve.

ATHENIENSIVM* | Liber | *Ex Museo* | IVAN.* BALESDENS,* in | Principe
Senatu Advocati | (Nyomdászjelvény.) LVGDVNI BATAVORVM | Ex offi-
cina JOANNIS* MAIRE | cD DC XXXV.

24-r. 105 × 54 mm., 232, (6) l. Szerző rézmetszetű arcképé-
vel, címkép gyanánt. A számozatlan lapokat az index capitum
tölti be.

V. ö. BRUNET: Manuel⁵ V: 1776. h. Ö e kiadást nem ismeri,
hanem 1621-ből említi meg, mint ELZEVIER-nyomtatványt. Ez adata
téves s az itt leírt kiadás az *editio princeps*. — Szép példány, ara-
nyozott hátú borjűbörkötésben. Jelzete: Ant. 1654.

1641.

57.

BONAVENTURA | CORNELIUS BERTRAMUS* | *De* | REPUBLICA* |
EBRÆORUM, | Recensitus* | *Commentarioque illustratus* | Opera* |
CONSTANT L'EMPEREUR | ab Oppijck | [Nyomdászjelvény.] LVGDVNI
BATAVORVM | Ex Officina JOANNIS MAIRE* | cD DC XLI.

24-r. 107 × 54 mm., (48), 452, (22) l. A Leydenben 1641.
kelt előszó GERARDUS ab AERNHEMhez van intézve. A végén két
mutató van, melyek egyike a mű tartalmára, a másika az idézett
héber szavakra vonatkozik s végül az «errata»-jegyzék.

V. ö. BRUNET: Manuel⁵ V: 1776. h. Csinos példány, hozzá-
kötve CUNAEUS de republica Haebreorum libri III. c. és a 24. sz. a.
leírt műhöz. Jelzete: Geo. 808.

1642.

58.

TRACTATUS | *De* | CONSTITUTIONE | IMPERII | ROMANO-GER-
MANICI | *Auctore* | IACOBO LAMPADIO I. C. | LVGDVNI BATAVORVM |
Ex officinâ JOANNIS MAIRE | 1642. (Rézmetszetű címlap *W. fecit*.)
A szedett címlap így hangzik: Tractatus | *De* | REPUBLICA |
ROMANO-GER- | MANICA | *Auctore* | JACOBO LAMPADIO, I. C. | *Accessit* |
Eiusdem Discursus de NATURA | NUMMI, & Interpretatio L. 2. | C.

* Vörös nyomású sor.

de Vfuap. pro Hered. | Item JACOBI AUGUSTI THUA- | NI GERMANIAE
Descriptio, | ex eius lib. 2. Histor. | Editio tertia, auctior et emenda-
tior. | (Rozetta.) LUGDUNI BATAVORUM, | Ex Officina JOANNIS MAIRE |
CLO IDC XLII.

24-r. 111 × 57 mm., 377 l. Első leydeni kiadása BRUNET sze-
rint¹ 1634-ben jelent meg. E mű eredetileg a jogi doktorátus
alapjául szolgáló értekezésnek készült 1619-ben De iurisdictione
imperii Romano-Germanici címen s megfelelőbb jelen címét az
1642-iki kiadást sajtó alá rendező H. CONRINGIUS-tól nyerte.²

A M. N. Múzeum könyvtárában e kiadásból három azonos
példány is van. Az egyik sima hártakötésben. Jelzete: Germ.
4935. A másik MILLER exlibriszével, borjúbörkötésben. Jelzete:
Germ. 4939. A harmadik, papirborítékba fűzött példány, a be-
jegyzés szerint: *Sallay Imre úr ajándéka 1862. Ap. 17-én.* Jelzete:
Geo. 712. d.

1652.

59.

COMPENDIUM | Historiæ Batavicæ. | LVGD. BATAVORUM | Ex Officina
Johannis Maire. 1645. | (Rézmetszetű címlap: *C. v. D(alen)*³ *sculp.* 30.
kép.) A szedett címlap: COMPENDIUM | Historiæ Batavicæ | A JULIO
CÆSARE | usque ad haec tempora. | Auctore | ANTONIO THYSIO, I. C. |
& Professore in Acade- | miâ Leidenfî. | Accessere | præter duos eiuſ-
dem dif- | cursus oratorios, Articuli pacis | inter Hispaniarum Regem
& | Fœderatos Proceres. | (Nyomdászjelvény.) | LUGDUNI BATAVORUM, |
Ex Officina JOANNIS MAIRE | CLO IDC LII.

24-r. 109 × 57 mm., (48), 479 l. A rézmetszetű címlap év-
száma téves, amint ezt a kiadványt bevezető ajánlás kelte: Leyden,
1651. október hava is igazolja.

V. ö. BRUNET: Manuel⁵ V: 1776. h. Jól konzervált példány,
sima hártakötésben. Jelzete: H. rel. 1520.

¹ Manuel du libraire. 5 V: 1777.

² V. ö. Allg. Deutsche Biographie XVII: 574 l. E munka az 1634-iki
kiadást nem említi.

³ V. ö. Catalogue de la bibliothèque HAMMER IV: 527 l., 27557 sz.

1645.

60.

GUILIELMI POSTELLI | *De* | REPUBLICA, | *Seu* | MAGISTRATI-
BUS | ATHENIENSIVM | Liber. | *Ex*
Musæo | JOAN. BALESEDEUS, In | Prin-
cipe Senatu Advocati. | *Accessit* |
ANTONII THYSII J. C. | *Discursus*
Politicus de eadem ma- | teriâ, &
Collatio Atticarum | & Romanorum
legum. | (Rozetta.) LUGDUNI BATA-
VORVM, | *Ex Officina JOANNIS MAIRE.* |
CLO DC XLV.

24-r. 109 × 61 mm., (6), 368
l. POSTELLUS rézmetszetű arc-
képével. A címlapon jelzett füg-
gelékkel bővített, különben lapról-
lapra az előző kidással (l. 56.
sz. a.) megegyező kiadás.

V. ö. BRUNET Manuel^s V:
1776., aki tévesen mint az ELZE-
VIER-ek kiadványát említi s a bő-
vítésről nem szól. Sima hártya-
kötésű példány, a címlap hátán
MILLER exlibriszével. Jelzete: Ant.
1648.

LUGD. BATAVORVM.
Ex Officina Iohannis Maire. 1645

30. kép.

Amsterdam, Janssonius János sajtója.

1632.

61.

Ioh. Angelii | WERDENHAGEN | I. C. C. | Vniuersalis | Introductio
in | omnes | RESPVBLICAS | siue | POLITICA GENERALIS | Amstelodami, |
Apud Joann Janssonium | Anno. 1632. | (Rézmetszetű címlap 30. kép.)

24-r. 104 × 51 mm., (62), 767, (25) l. Az ajánló levél 1631. nov.

1-én kelt. A kötet végén lévő számozatlan lapok jó részét M. STAT. BUSCHERUS Paraenesis eximia c. műve tölti meg.

V. ö. BRUNET Manuel du libraire⁵ V: 1776. h. SZÉCHÉNYI FERENC gróf példánya, rongált fatáblás, borjúbörkötésben. Jelzete: Pol. g. 1536a. Ugyanez évben BLAEU Vilmos kiadásában is napvilágot látott, de rézmetszetű cimlap nélkül s rendkívül apró nyomással. E kiadás jelzete: Pol. g. 1536.

Coll. Soc. Jesu Indeb. 1674

31. kép.

JOANNIS COTOVICI itinerario Hierosolymitano et Syriaco excerpta. 113—228 l. — Arabia leírása LODOVICUS GODOFREDUS Archonologia Cosmica c. és ADRIANUS ROMANUS Theatrum urbium c. művéből. 229—257 l. — VOLFGANGI DRECHSLERI Historia Arabum. 258—288 l. — S végül: Appendix sive excerpta ex MUHAMMEDIS ALFERGANI Astronomicis. 289—297 l.

V. ö. BRUNET Manuel du libraire,⁵ V: 1776 hasáb. Szerinte jobb az 1635. kiadás. Két példány. Egyik vakon préselt birkabőrbe

1633.

62.

ARABIA, | *seu* | Arabum vicina-
rumq; gentium Ori- | entalium leges,
ritus, | sacri et profani mo- | res, in-
stituta et | historia: | Accedunt pra-
eterea | varia per Arabiam | itinera,
in quibus mul- | ta notatu digna
enar- | rantur | AMSTELODAMI | Apud
Joannem Ianſonium. A^o 1633. |
(Rézmetszetű címlap. 31. kép.)

24-r. 106 × 54 mm., 297 l.

Tartalma: De nonnullis orientali-
um urbibus a GABR. SIONITA ac
JOANNE HESRONITA. 3—90 l. —
CHRISTOPHORI RICHERII De moribus
atque institutis Turcarum, Arabum,
aliarumque. 91—112 l. — Ex

kötve, rézcsatokkal. HORVÁTH ISTVÁN könyvtárából. Jelzete: Geo. 803. A másik hártlyakötésben, SZÉCHÉNYI FERENC gr. könyvtárából, egybekötve az ELZEVIER-féle Persiával. Jelzete: H. E. E. 269.

63.

DE | LEODIENSI | REPUBLICA. | Auctores Praecipui | Partim nunc
 primum editi | in quibus | Descriptae
 antiquitates, | antiqlitum Historia, et |
 alia habentur | Edidit | MARCVS ZVE-
 RIVS | BOXHORNIVS | Cum Privilegio
 | Amstelodami, | Apud Joannem Jan-
 sonium | Anno 1633. | (Rézmetszetű
 címlap.)

24-r. 111 × 52 mm., (6), 516 l. Tartalma: Descriptio agri Leodiensis auctoribus L. GUICCARDINO, ABRAHAMO ORTELIO, VALERIO ANDREA. — JOANNIS PLACENTII historia episcoporum Leodiensium. — Diplomata Leodiensia. — Alia, ad res domi forisque a Leodiensibus gestas spectantia, passim excerpta.

V. ö. BRUNET Manuel^s V: 1777. h. Szúrágta példány, sima hártlyakötésben. Jelzete: H. rel. 839.

Amstelodami, Apud Joannem Janssonium 1633.

32. kép.

1634.

64.

RESPUBLICA | NAMVRCEN- | SIS, | HANNONIAE, | et | LVTSEN-
 BVR- | GENSIS | Amstelodami, Apud Joannem Janssonium. 1634. |
 (Rézmetszetű címlap. 32. kép.)

24-r. 112 × 57 mm. 522 l. Tartalma: I. B. GRAMAYE Respublica és Historia Namurcensis. 3—110 l. — LUD. GUICCIARDINI descriptio comitatus Namurcensis. 110—120. — U. a. Descriptio comitatus Hannoniae. 121—181. l. — JOAN. BERTELI descriptio

ducatus Luxemburgensis és historia principium Luxemburgensium. 183—511 l. — Végül: De moribus populi Luxemburgensis. 512—522 l.

V. ö. BRUNET Manuel^s V: 1777 h., ahol alighanem tévesen 1633. év alatt szerepel. Sima hárttyakötésű, jól fentartott példány. Jelzete: Geo. 750.

Utrecht, Zilius Gisbert sajtója.

1664.

65.

Respublicæ | ACHÆORUM | et | VEIENTIUM | Juxta sua Fata | in usum | Præfentis Seculi | deliniatæ | a | MARTINO | SCHOOCKIO | TRAJECTI ad RHENUM. | Ex officina Gisberti Zylüi. | A^o MDCLXIV | (Rézmetszetű címlap.)

24-r. 110 × 56 mm. (16), 224 l. E műből két, a címlap híj-ján teljesen azonos kiadás készült. A *b* kiadás címlapja a következő: FATUM | Reipublicæ | ACHÆORUM | et | VEIENTIUM | in Exemplum | propositum | à MARTINO | Schoockio | TRAJECTI ad RHENUM | ex officina Zylüana 1664.

V. ö. BRUNET Manuel^s V: 1776 h., aki e körülményről nem tesz említést. Az *a* levonat sima hárttyakötésben. Jelzete: H. ant. 738.; a *b* levonat aranyozott hátú bőrkötésben. Jelzete: H. ant. 738d.

Strassburg, Staedelius János sajtója.

1658.

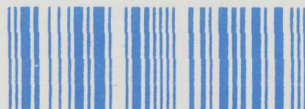
66.

PETRI | HENDEREICH | MASSILIA | (97 × 113 mm. rézmetszetű címlap). Szedett címlap: PETRI | HENDREICH | MASSILIA. | Argentoratis | Apud fosiám Staedelium | (Vonal) | M. D. C. LVIII. |

24-r. 97 × 51 mm. A rézmetszetű címlapon kívül: (10), 418, (17) l., 5 üres l. A végén van az index auctorum.

V. ö. BRUNET Manuel^s V: 1777. h. Szerinte először 1652. jelent meg. Sima hárttyakötésű példány, zöld selyemkötők nyomai-val. A szedett címlapon e bejegyzés: *Ex libris Comitís Francisci de Nadasd, 1669.* Jelzete: Gall. 870.

150,- Ft

9789637615290